
This is the **published version** of the text:

Pujolar Pohl, Irene; Matamala, Anna, dir. Anàlisi lingüística d'un corpus d'audiodescripcions. Les audiodescripcions en català són fàcils?. 2021. (1349 Màster Universitari en Traducció Audiovisual)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/266492>

under the terms of the license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

MÀSTER EN TRADUCCIÓ AUDIOVISUAL

TREBALL DE FI DE MÀSTER
Curs 2020-2021

Anàlisi lingüística d'un corpus d'audiodescripcions.
Les audiodescripcions en català són fàcils?

Irene Pujolar Pohl
1491724

TUTORA
ANNA MATAMALA

Barcelona, 17 de juny de 2022

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Resum

Els estudis més recents en el camp de l'audiodescripció (AD) plantegen la possibilitat d'oferir audiodescripcions adaptades o simplificades amb l'objectiu que siguin més fàcils de comprendre. Tanmateix, s'ha arribat a la conclusió que primer cal avaluar si les AD actuals ja ho són. Aquesta és la premissa de l'estudi d'Arias-Badia i Matamala que aquest treball pretén replicar, en què analitzen un corpus d'AD en català amb l'objectiu d'avaluar si les AD són fàcils de comprendre, prenent com a guia les normes de lectura fàcil (LF).

En aquest treball es parteix d'un corpus de deu guions d'AD en català per determinar si els resultats són similars i si coincideixen amb algunes normes de LF fent servir una mostra més recent. Per dur-lo a terme, s'efectua una anàlisi quantitativa i una de qualitativa. Per a l'anàlisi quantitativa s'ha emprat l'eina d'accés lliure Contawords© per processar els guions d'AD i desglossar el text segons els tipus de paraula. L'anàlisi manual qualitativa es duu a terme per a estudiar el lèxic amb més profunditat. Els resultats obtinguts indiquen que la sintaxi i el lèxic són senzills, amb excepció d'alguns aspectes lèxics que caldria adaptar: els termes complexos, les abreviacions i els adverbis acabats en *-ment*. Tot i això, els resultats demostren que les AD i les normes de LF coincideixen en molts aspectes, tant lèxics com sintàctics, i apunten al fet que les AD actuals són fàcils.

Paraules clau: accessibilitat, audiodescripció, lectura fàcil, llenguatge fàcil de comprendre, català

Resumen

Los estudios más recientes en el campo de la audiodescripción (AD) plantean la posibilidad de ofrecer audiodescripciones adaptadas o simplificadas con el objetivo de que sean más fáciles de comprender. Sin embargo, se ha llegado a la conclusión de que primero se debe evaluar si las AD actuales ya lo son. Esta es la premisa del estudio de Arias-Badia y Matamala que este trabajo pretende replicar, en el que analizan un corpus de AD en catalán con el objetivo de evaluar si las AD son fáciles de comprender, tomando como guía las normas de lectura fácil (LF).

En este trabajo se parte de un corpus de diez guiones de AD en catalán para determinar si los resultados son similares y si coinciden con algunas normas de LF usando una muestra más reciente. Para llevarlo a cabo, se parte de un análisis cuantitativo y uno de cualitativo. Para el análisis cuantitativo, se ha utilizado la herramienta de acceso libre Contawords© para procesar los guiones de AD y desglosar el texto según el tipo de palabra. El análisis manual cualitativo se lleva a cabo para estudiar el léxico con más profundidad. Los resultados indican que la sintaxis y el léxico son sencillos, con la excepción de algunos aspectos léxicos que deberían adaptarse: los términos complejos, las abreviaciones y los adverbios que terminan en *-mente*. Aun así, los resultados demuestran que las AD y las normas de LF coinciden en muchos aspectos, tanto léxicos como sintácticos, y apuntan al hecho de que las AD actuales son fáciles.

Palabras clave: accesibilidad, audiodescripción, lectura fácil, lenguaje fácil de comprender, catalán

Summary

The most recent studies in the field of audio description (AD) raise the possibility of offering adapted or simplified ADs with the aim to make them easier to understand. However, it is first necessary to assess whether current ADs are already easy. This is the premise for Arias-Badia and Matamala's study that this thesis pretends to replicate, where they analyse a Catalan AD corpus to assess whether ADs are easy to understand according to easy language standards.

In this study, I start with a corpus of ten AD scripts in Catalan to determine if a more recent sample obtains similar results and if it complies with some easy language standards. In order to carry out the study, I conducted a quantitative and a qualitative analysis. For the former, I used the open access tool Contawords© to process the scripts and break down the text according to the types of words. The latter is used to study the script's lexis in greater depth. The results indicate that the syntax and the vocabulary are simple, except for some lexical aspects that would need to be adapted: complex terms, abbreviations, and adverbs that in Catalan end in *-ment* (*-ly*). Nevertheless, results show that ADs and easy language standards have a lot in common when concerning both lexical and syntactical aspects, and they suggest that current ADs are easy.

Key words: accessibility, audio description, easy language, easy-to-understand language, Catalan

Agraïments

M'agradaria agrair a la meva tutora tot l'ajut i seguiment que m'ha proporcionat. També voldria donar les gràcies a la CCMA i a l'empresa Narratio per facilitar-me els guions de les audiodescripcions sense els quals no hauria pogut dur a terme aquest treball.

Índex de continguts

1.	Introducció.....	7
1.1.	Motivació científica	7
1.2.	Objectius i hipòtesis.....	8
1.3.	Marc teòric.....	9
1.4.	Marc metodològic	10
1.5.	Estructura	10
2.	Marc teòric	12
2.1.	L'audiodescripció	12
2.1.1.	Aspectes lingüístics de les audiodescripcions.....	13
2.1.2.	La proposta d'AD en català.....	20
2.2.	Altres estudis de corpus d'AD.....	23
2.3.	La lectura fàcil.....	25
2.3.1.	La lectura fàcil a Espanya i a Catalunya	27
2.4.	Audiodescripcions fàcils	31
3.	Marc metodològic.....	34
3.1.	Constitució i processament del corpus	34
3.2.	Elements d'anàlisi.....	36
4.	Anàlisi i resultats	40
4.1.	Anàlisi sintàctica automatitzada.....	40
4.2.	Anàlisi lèxica automatitzada	46
4.3.	Anàlisi lèxica manual	57
5.	Conclusions.....	62
6.	Bibliografia	64

Índex de taules i figures

Taula 1. Informació sobre les pel·lícules analitzades.....	35
Taula 2. Elements d'anàlisi.	37
Taula 3. Llargada mitjana de les frases d'altres estudis.....	41
Taula 4. El part of speech d'altres estudis de corpus.....	43
Taula 5. Perífrasis verbals del corpus.	46
Taula 6. Paraules més freqüents del corpus.	48
Taula 7. Taula de comparació per a l'índex Flesch-Szigriszt.	56
Taula 8. Anàlisi manual lèxica dels guions.....	59
Taula 9. Percentatge sobre el total de paraules lèxiques dels elements analitzats manualment.	61
Figura 1. Llargada mitjana de les frases.	40
Figura 2. Classificació segons el tipus de paraula (part of speech)	42
Figura 3. Mitjana de verbs per frase.....	44
Figura 4. Valor de la type-token ratio.	50
Figura 5. Valor de la riquesa lèxica (lema/token)	52
Figura 6. Valor de la càrrega informativa (paraula lèxica/token)	53
Figura 7. Gunning Fog Index.....	54

1. Introducció

L'accessibilitat als mitjans audiovisuals (en anglès, *media accessibility*) és un camp que s'inclou dins dels estudis de traducció audiovisual (TAV) i que té com a objectiu investigar com garantir l'accés als continguts audiovisuals a totes aquelles persones que no puguin accedir als continguts originals (Greco, 2019). Actualment, l'accessibilitat als mitjans engloba moltes modalitats diferents. Hi trobem les més conegudes com l'audiodescripció (AD) i la subtitulació per a persones sordes, però també d'altres, com ara el reparlat, l'audiosubtitulació o la interpretació en llengua de signes.

El tema d'aquest treball va entorn l'audiodescripció, una modalitat que se centra a expressar en paraules (traduir) el que es pot veure en pantalla (Arma, 2011), és a dir, a descriure oralment els elements visuals rellevants que no es poden deduir per l'àudio. Concretament, aquest estudi pretén analitzar lingüísticament deu guions d'AD mitjançant un estudi de corpus, amb l'objectiu de determinar si el llenguatge emprat és fàcil d'entendre. Per a analitzar si és «fàcil», em basaré en algunes normes de lectura fàcil (LF), un mètode per redactar textos escrits en què es vetlla per un format i un estil de redacció que afavoreixi la comprensió del text (Associació Espanyola de Normalització i Certificació [AENOR], 2018).

1.1. Motivació científica

Quan es parla d'audiodescripció, sovint es concep la idea que va dirigida únicament a persones cegues o amb baixa visió. La realitat va més enllà, ja que s'ha pogut comprovar que l'audiodescripció pot tenir moltes altres funcions.

Ara bé, l'AD no és solament per a les persones que no hi veuen, sinó que és per a tothom. Pot servir per aprendre llengües o com a eina educativa, per reforçar amb paraules allò que mostren les imatges i guiar l'atenció dels alumnes. Pot ajudar a comprendre més bé un contingut audiovisual i a gaudir-ne sense necessitat de mirar-ne les imatges (Matamala, 2019a: 200).

Dins de l'accessibilitat als mitjans, s'ha designat el terme *Easy-to-Understand Language* com a terme paraigua per designar les diferents formes de simplificació del llenguatge (Perego, 2020). Inclou des del concepte d'*Easy Language* (Lindholm i Vanhatalo, 2021), fins al de llenguatge planer (LP). En

català, el terme més conegut per a designar el concepte d'*Easy Language* és el de lectura fàcil (LF). Els textos de LF van destinats a persones que tenen dificultats a l'hora d'entendre el llenguatge estàndard. Malgrat que normalment la LF s'associa a textos escrits, el concepte s'ha començat a aplicar a textos orals i audiovisuals.

La idea sorgeix de Bernabé i Orero (2020), que es van plantejar si les directrius de LF es podrien emprar per a simplificar productes audiovisuals i així fer-los accessibles a persones amb dificultats d'aprenentatge o de lectura. Aquesta idea es va desenvolupar en el projecte EASIT (*Easy Access for Social Inclusion Training*), i es va aplicar al context de subtítols, audiodescripcions i notícies fàcils (Bernabé, 2019). Per a les audiodescripcions fàcils, el projecte EASIT va plantejar si seria possible d'implementar-les en els mitjans i va dur a terme un estudi amb un grup de discussió enfocat a (Bernabé, 2019: 22-23):

1. si es creia que les AD fàcils serien factibles,
2. els gèneres en què es podrien implementar,
3. la creació i la posterior validació del producte,
4. quin nom es podria posar a la professió, i
5. quins coneixements previs hauria de tenir la persona que se n'encarregués.

Tanmateix, a parer d'alguns participants del grup de discussió, «[...] all ADs should be easy-to-understand» (Bernabé, 2019: 36).

Aquesta és la premissa que duu al treball d'Arias-Badia i Matamala (2021; en premsa) en què, amb la voluntat de determinar si les AD ja són fàcils, estudien si es fan d'acord amb alguns principis bàsics de la LF mitjançant una anàlisi de corpus. La seva mostra es compon de nou guions d'AD de pel·lícules emeses en català entre el 2004 i el 2012. Com que replicar estudis pot ajudar a verificar i ampliar els resultats anteriors (Olalla-Soler, 2020: 24), aquest treball se centra en una mostra més recent. Per tant, per determinar si els resultats són equiparables, es durà a terme amb deu AD en català emeses entre el 2020 i el 2021.

1.2. Objectius i hipòtesis

Com a norma general, es demana que les AD siguin fàcils d'entendre. Per exemple, Bassols i Santamaria (2009: 12) comenten (en el context de les audiodescripcions) que «[...] es fundamental favorecer la legibilidad o la

audibilidad del texto, es decir, hacer que sea fácil y cómodo de leer o descifrar [...]». Al cap i a la fi, es tracta d'una descripció narrada que el públic només sentiran una vegada i que hauran d'entendre. A més, com hem mencionat anteriorment, les AD són per a tothom i poden tenir diverses funcions com, per exemple, que puguin servir d'ajut a persones amb dificultats cognitives (Perego, 2019) per a entendre els continguts audiovisuals que s'audiodescriuen.

Prenent tot això en consideració, l'objectiu principal del treball és elaborar una anàlisi lingüística per tal de determinar si les AD existents són «fàcils», entenent com a fàcil el que estipulen algunes normes de lectura fàcil. El treball se centrarà exclusivament en AD en català de pel·lícules i abordarà aspectes lèxics i sintàctics.

Tenint en compte les restriccions amb què compten les AD (en especial, restriccions de temps i d'espai), parteixo de la hipòtesi que els aspectes sintàctics de les AD coincidiran amb les normes de LF. Tanmateix, crec que el lèxic s'allunyarà de les normes de lectura fàcil, ja que se sol demanar als professionals de l'audiodescripció de ser creatius amb el llenguatge que fan servir.

Un objectiu més específic és comparar els resultats que s'obtinguin en aquesta anàlisi amb els de l'estudi d'Arias-Badia i Matamala (2021; en premsa). Amb referència a aquest objectiu, atès que se seguirà la mateixa metodologia i no hi ha hagut un canvi significatiu en les normes d'AD, la hipòtesi inicial és que els resultats seran similars.

1.3. Marc teòric

Aquest treball es desenvolupa dins dels estudis de TAV, concretament, se centra en l'accessibilitat als mitjans. Es basa principalment en les obres de Matamala (2019a), Taylor (2015), Vercauteren (2007), Bassols i Santamaria (2009), Puigdomènech et al. (2007), Perego (2019) i la norma UNE 153020 (AENOR, 2005) pel que fa a l'audiodescripció; la norma UNE 153101 EX (AENOR, 2018), la norma ISO (Organització Internacional per a l'Estandardització [ISO], en premsa), Lindholm i Vanhatalo (2021) i García Muñoz i Matamala (2021) per al concepte de lectura fàcil; Salway (2007), Arma (2011), Reviers (2017), Matamala (2019b) i Hermosa-Ramírez (2021) per a comentar estudis previs sobre l'anàlisi de corpus d'AD, i Perego (2020), Bernabé i Orero (2020) i els resultats del

projecte EASIT (Bernabé, 2019), per a oferir una explicació dels estudis realitzats actualment en el context de les audiodescripcions fàcils.

1.4. Marc metodològic

Aquest treball presenta un estudi de corpus que analitza diferents elements lingüístics de les AD, concretament, en el terreny de la morfosintaxi i del lèxic.

Per poder dur a terme aquest treball, la CCMA i l'empresa encarregada de fer les audiodescripcions han facilitat els guions de deu audiodescripcions emeses durant el 2020 i el 2021 amb propòsits investigadors.

Per a l'anàlisi quantitativa, es fa servir l'eina Contawords©, una eina d'anàlisi lingüística elaborada per l'IULA (Institut de Lingüística Aplicada) de la Universitat Pompeu Fabra que permet obtenir de forma desglossada la classificació de les paraules d'un text. Addicionalment, s'efectua una anàlisi qualitativa manual per analitzar el lèxic dels guions d'AD.

1.5. Estructura

Aquest treball està dividit en sis capítols. El primer capítol correspon a la introducció, en què s'exposa el motiu pel qual es duu a terme aquest estudi i els objectius i les hipòtesis en les quals es basa. Tot seguit, s'enumeren les obres principals que he consultat i que formen la base sobre la qual es duu a terme l'anàlisi, i una breu explicació de la metodologia emprada i les eines utilitzades.

El segon capítol engloba el marc teòric, en què es fa referència al rerefons teòric pel que fa a l'audiodescripció, altres estudis de corpus, la lectura fàcil i les audiodescripcions fàcils. L'apartat sobre l'AD inclou una descripció general de l'AD, una explicació detallada dels aspectes lingüístics de les AD i s'hi resumeixen dues propostes de guies d'AD per a la llengua catalana. Posteriorment, s'hi comenten altres estudis de corpus en el marc de les AD. A continuació, s'ofereix una visió general de què és la LF i la seva situació actual a Espanya i a Catalunya. Finalment, es presenten les investigacions recents amb referència a les audiodescripcions fàcils.

El tercer capítol se centra en aspectes metodològics. Conté una explicació de com s'ha dut a terme l'anàlisi, és a dir, la preparació de la mostra per a poder-la processar i com s'obtenen els resultats en passar-ho pel programa. També s'hi defineixen els elements a analitzar.

Al quart capítol es presenten conjuntament els resultats amb la seva interpretació. Addicionalment, s'hi plasmen els resultats obtinguts de l'anàlisi manual, en què s'analitzen elements lèxics de tots els guions d'AD.

Al cinquè capítol es mostra un resum dels resultats: es valora si s'han assolit els objectius i si s'han complert les hipòtesis, s'hi comenta la valoració personal, les limitacions que ha tingut el treball i en quines línies es podria seguir investigant.

Per acabar, el sisè capítol inclou les referències bibliogràfiques de les obres consultades.

2. Marc teòric

En aquest apartat plasmaré tant les característiques principals de l'audiodescripció, com les de la lectura fàcil, amb un apartat dedicat a les particularitats de l'audiodescripció en català. Al final d'aquest capítol, faré referència a altres estudis de corpus i comentaré les investigacions recents sobre les audiodescripcions fàcils.

2.1. L'audiodescripció

L'AD és una modalitat de l'accessibilitat audiovisual que s'utilitza per a descriure en forma de narració oral qualsevol mena de contingut audiovisual, és a dir, la seva tasca se centra a descriure oralment els elements visuals rellevants que no es poden deduir per l'àudio (Bassols i Santamaria, 2009). Les AD no solen requerir una traducció interlingüística i, per tant, es realitza en el mateix idioma que l'àudio. Com explica Matamala (2019a: 206): «L'AD és una modalitat sonora [...], però té una característica que la fa diferent de totes les altres: es produeix una transferència dels components visuals (lingüístics o no lingüístics) a components sonors lingüístics. És una traducció intersemiòtica». L'objectiu és oferir a l'espectador/a una descripció dels esdeveniments que tenen lloc en pantalla, cosa que inclou descriure el vestuari, els escenaris, l'aspecte físic dels personatges, gestos, expressions facials, etc. (Matamala, 2019a: 209-211). L'AD s'empra en pel·lícules i sèries, però també en altres esdeveniments com obres de teatre o visites a museus.

L'AD es pot dur a terme o bé durant la fase de producció, o bé durant la fase de postproducció (Matamala, 2019a: 206). Les audiodescripcions se solen fer quan el producte està finalitzat, i també és el cas dels guions que analitzarem. Hi ha molts aspectes a tenir en compte a l'hora d'elaborar una AD. Per descomptat, s'ha de respectar el diàleg i els sons de l'original —en els quals s'inclou la música— (Bassols i Santamaria, 2009) i, alhora, cal vetllar per no sobrecarregar l'AD perquè el públic no es vegi saturat per la quantitat d'informació que rep del locutor/a. I, a més de totes aquestes restriccions, l'AD ha de transmetre la informació necessària al públic perquè puguin seguir la trama (en el cas de les pel·lícules) sense problemes.

Es podria considerar com a origen de les AD les retransmissions narrades de pel·lícules que es feien a Radio Barcelona cap al 1940 (Orero, 2007) i, de fet, és una pràctica que s'inicia a Catalunya. Tanmateix, no anaven dirigides específicament a persones cegues. Se sol situar l'inici de les AD als Estats Units el 1981 en el context del teatre i, a partir d'aquí, arriba a Espanya a través del Regne Unit (Perego, 2019). L'AD s'inicia a Espanya el 1987 amb la pel·lícula *El último tango en París*, que es posa a la disposició del públic com a VHS (Díaz-Cintas, 2010). A Catalunya, l'AD agafa arrancada el 1989 amb la pel·lícula *El/deu manaments*, emesa per TV3 (Matamala i Orero, 2009). Des d'aleshores, se n'ha fomentat l'ús per a augmentar l'accés de les persones cegues o amb baixa visió als continguts audiovisuals.

El text d'una AD està dividit en unitats anomenades «unitats descriptives» o «globus d'informació» (Bassols i Santamaria, 2009). Aquestes unitats descriptives es complementen amb el guió i els sons del contingut audiovisual perquè el receptor/a pugui seguir-ne el fil i fer-se una idea de l'ambient i de les accions que hi tenen lloc. Es tracta, doncs, com mencionen Bassols i Santamaria (2009), d'un text descriptiu d'accions i, com a tal, combina les característiques d'un text escrit i d'un text oral. És a dir, és un text ordenat i escrit amb un llenguatge clar que s'ha de poder assimilar i entendre després de sentir-lo una vegada, ja que l'objectiu principal d'una AD és que sigui rebuda auditivament. En aquest cas, és l'audiodescriptor/a qui redacta el guió de l'AD prenent en consideració tots els aspectes que he anat comentant, alhora que vetlla perquè pugui ser entès sense necessitar la imatge. Durant la redacció del guió s'assegura de preparar-lo amb la finalitat que sigui llegit per un locutor/a (a vegades ho fa la mateixa persona), que s'encarrega de llegir en veu alta amb un estil neutre¹ i correcte (Bassols i Santamaria, 2009). Finalment, és el receptor/a qui rep el text oral.

2.1.1. Aspectes lingüístics de les audiodescripcions

El que és rellevant per a aquest treball són les normes que fan referència als aspectes lingüístics d'una AD. En primer lloc, em centraré en el que marca la norma UNE.

¹ Actualment, s'està investigant què s'entén com a «neutre» en prosòdia, en estudis que també tenen en compte les preferències del públic (Machuca, Matamala i Ríos, 2020).

Segons la norma UNE (AENOR, 2005), les AD han de ser correctes gramaticalment. Per a les AD en castellà, l'audiodescriptor/a ha de seguir les normes de la *Real Academia Española* (RAE). També hi comenten que, en cas de tractar-se d'una altra llengua, cal seguir els criteris que marqui la institució equivalent a la RAE. En el cas del català, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). En el document mencionen que cal fer ús d'una terminologia específica i apropiada i fer servir adjectius concrets, és a dir, evitar adjectius amb significat imprecís.

Com ja hem vist, és important situar el públic en cada escena, és a dir, s'ha d'especificar en quin escenari es troben els personatges i quins personatges apareixen en escena. En aquest aspecte, la norma UNE es regeix per una regla espaciotemporal i estipula un ordre concret per transmetre aquesta informació. Primer de tot cal mencionar el *quan*, seguit d'*on* i *qui*. Llavors informar del *què* i, finalment, el *com*. No aconsella ser redundant ni, com descriu la norma, mostrar «pobreza de recursos idiomáticos básicos» (AENOR, 2005: 7). Recomana emprar un estil senzill i que flueixi, fer ús d'un vocabulari adequat segons el programa² i fer servir la terminologia necessària (sense oblidar per a quin tipus de públic s'audiodescriu).

Aquestes són, per una banda, les directrius referent al llenguatge que marca la norma d'AD espanyola. Cal dir, però, que ja només dins la Unió Europea, molts països tenen les seves pròpies recomanacions, que solen presentar alguna diferència respecte a les altres. Per exemple, la guia del Regne Unit dedica un apartat a parlar sobre els sons que se senten, mentre que a la guia d'Alemanya no es comenta (Bittner, 2012). És més, també convé destacar que, com menciona Perego (2019), la majoria de les guies no es redacten a partir de treballs de recerca i investigació, sinó que es basen en l'experiència, en el sentit comú i en les preferències personals dels professionals del sector. És aquí on entra en joc el projecte ADLAB (*Audio Description: Lifelong Access for the Blind*).

ADLAB (2011-2014) és un projecte finançat per la Unió Europea que es va crear amb l'objectiu de poder oferir una guia d'AD comuna per als estats europeus prenent com a base les necessitats i preferències dels destinataris cecs o amb baixa visió. ADLAB tenia com a finalitat «to identify the inconsistencies in AD crafting methods and provision policies at European level

² Un clar exemple seria la diferència entre el llenguatge emprat en les AD infantils i les AD destinades a adults.

and to produce the first reliable and consistent European guidelines for the practice of AD» (Audio Description: Lifelong Access for the Blind [ADLAB], 2017). Els resultats obtinguts van donar peu al projecte ADLAB PRO (2016-2019), que va produir un seguit de materials didàctics de lliure accés destinats a la formació de figura de l'audiodescriptor/a.

Tanmateix, quins avantatges té una guia d'estil comuna? Vercauteren (2007) n'esmenta alguns. En primer lloc, oferiria a tothom un servei d'AD de qualitat i el públic tindria una mateixa experiència sense importar el país en què es troben, atès que les AD es crearien seguint les mateixes normes. En segon lloc, permetria unificar un mètode d'ensenyament i facilitar el procés d'aprenentatge de futurs professionals. També, tenint en compte que no tots els països disposen de guies d'AD, els estalviaria el procés de crear una guia des de zero. Finalment, Vercauteren (2007) considera que una guia internacional també seria de gran ajut per a estudiants, ja que els podria servir com a eina orientativa en la seva formació.

Així doncs, el 2015 apareix la guia del projecte d'ADLAB. La guia d'ADLAB, a diferència de les guies que hi havia fins aleshores, destaca per ser de caràcter descriptiu, tenint en compte que en general havien estat de caràcter prescriptiu i basades en l'experiència (Perego i Pacinotti, 2020). A més, a part del fet que la guia és d'accés lliure i, per tant, es posa a l'abast de tothom, es caracteritza per dos aspectes més: proposa normes més flexibles i descriptives, i no se centra únicament en la televisió i el cinema, sinó que tracta d'altres modalitats com el teatre, els museus i les exposicions (Perego, 2019: 118).

Com que la guia d'ADLAB té com a finalitat esdevenir un document de referència per a tots els estats europeus, les directrius que ofereixen van més enllà de les especificitats de les llengües. En aquest cas, em basaré en els continguts del capítol *The language of AD* escrit per Taylor (2015) i ho complementaré amb les recomanacions que fan Vercauteren (2007) i Perego (2019).

En primer lloc, Taylor recomana de fer una anàlisi del producte a audiodescriure. Tal com marca Taylor en el seu text —i com també argumenten altres autors com Perego (2019) i Salway (2007)—, les AD es caracteritzen per la seva pròpia tipologia textual. La naturalesa de les AD (text per ser parlat, restriccions espaciotemporals, etc.) fa que s'hagin de redactar segons uns

criteris lingüístics i d'estil específics. Tanmateix, el contingut propi de les AD depèn del producte que s'audiodescriu (en aquest cas, pel·lícules) i el text d'origen amb què es treballa. Sembla una opinió unànime que l'estil de les AD s'hauria d'adequar al producte (Perego, 2019). Cal tenir en compte el gènere al qual pertany la pel·lícula, el moment i el lloc en què s'ambienta, el públic destinatari —atès que podrien tenir expectatives diferents depenent del producte— i si el director/a se serveix d'algun estil filmic en concret com ara les particularitats que solen acompanyar una pel·lícula dirigida per Quentin Tarantino (Taylor, 2015). Convé remarcar que el tema de la pel·lícula també condicionarà el llenguatge emprat, sobretot en referència al lèxic.

Després de l'anàlisi del text d'origen, Taylor comenta, en línies generals, les característiques principals a tenir en compte amb referència al lèxic, la gramàtica i la sintaxi.

El lèxic hauria de destacar per ser clar i concret, lliure d'argot i de vocabulari complicat. Vercauteren (2007) hi afegeix que hauria de ser un llenguatge apropiat, però variat. Per tal de poder descriure les escenes i els personatges amb detall, l'audiodescriptor/a es pot servir d'adjectius, adverbis i sintagmes adverbials i, segons Vercauteren han de ser objectius, descriptius i específics. També es poden fer servir metàfores.

Vercauteren (2007) també fa referència a l'ús dels colors per a descriure escenes o personatges. En diferents guies es posa en dubte si s'haurien d'audiodescriure, ja que parteixen del punt de si cal audiodescriure una cosa que el públic destinatari no pot veure i que potser no ha vist mai. Vercauteren (2007: 145) remarca que sí que s'haurien d'emprar en les descripcions. Per una part, les persones amb ceguesa adquirida han experimentat els colors i fins i tot les que són cegues de naixement entenen què signifiquen els colors; per altra part, només el 14 % de les persones cegues tenen ceguesa total (Vercauteren, 2008). Les persones amb baixa visió pot ser que puguin veure els colors i, per tant, s'han de descriure quan es considera rellevant.

Referent a l'elecció del lèxic, Taylor (2015) expressa que «[a] vivid language engages the listener and can be expressed, for instance, in verb variation». Pot ajudar el fet d'evitar emprar paraules generals i optar per un lèxic més específic i descriptiu. Per una part, ajuda al públic a fer-se una idea dels esdeveniments que tenen lloc en pantalla; per altra part, és una bona estratègia per estalviar

espai. Un personatge pot «caminar», però també pot «trontollar», «passejar» o «deambular».

En general, es demana que les descripcions siguin objectives, atès que l'objectivitat permetrà que l'espectador es pugui crear la seva pròpia visió del que passa i no ser influenciat per la interpretació de l'audiodescriptor/a (Vercauteren, 2007). Tanmateix, Perego també argumenta que la naturalesa dels textos audiovisuals fa que hi hagi elements difícils de descriure objectivament, siguin gestos, expressions facials o emocions, i reafirma que, en el context de l'AD, normes rígides (i prescriptives) «can interfere with the quality and the effectiveness of the final product» (2019: 122). També remarca que, de fet, sovint és difícil marcar la línia entre el que es considera objectiu o subjectiu i que els estudis recents apunten al fet que les persones cegues o amb baixa visió no els agrada una objectivitat inflexible.

Pel que fa a la gramàtica, les descripcions se solen escriure en present i en tercera persona (Taylor, 2015; AENOR, 2005). Com a excepció, es fa ús del passat quan en una unitat descriptiva es fa referència a una descripció anterior.

La sintaxi és la part del llenguatge de les AD que més es veu afectada per les limitacions espaciotemporals i és una de les raons per les quals se sol optar per frases curtes i estructures senzilles. Vercauteren (2007) opina que no convé posar gaire informació en una mateixa unitat descriptiva. Així mateix, de vegades, per manca d'espai també és comú trobar-se amb frases sense verb, tot i que cal dir que se solen emprar per a situar al públic en un moment o en un espai en concret (Taylor, 2015). Això no obstant, tot i ser un text curt, és important que continuï essent un text comprensible, que soni natural i que el locutor/a tingui prou temps per a llegir-ho a una velocitat acceptable. En anglès, Taylor proposa una velocitat de 160 paraules/minut. En català, ens podem basar en la proposta de Cabeza-Cáceres (2013) de mantenir una velocitat de lectura de 17 caràcters per segon.

Taylor (2015) comenta que l'ordre de la frase influeix en com es processa la informació. El fet d'iniciar una frase amb informació coneguda ajuda a situar el públic, mentre que començar-la amb informació nova contribueix a posar èmfasi en aquest fet.

Un altre punt important a tenir en compte a l'hora de redactar un text audiodescriptiu és la cohesió textual. Taylor (2015) defineix la cohesió com els

enllaços explícits o implícits que permeten seguir el fil de la narració. En el cas de les pel·lícules i les AD, la cohesió es dona entre les frases de l'AD, els elements visuals i sonors, el diàleg original, i la música o la banda sonora. Tenint en compte que les pel·lícules combinen tots els elements alhora, a l'AD s'ha de trobar la manera de descriure els que no es poden deduir a partir de l'àudio i que s'entengui la seva relació amb el que sí que se sent. Per una banda, els enllaços implícits normalment es dedueixen pel context, és a dir, cal tenir present quin tipus d'informació contextual tenen els espectadors i la seva habilitat per interpretar les escenes. Els enllaços explícits, per altra banda, sovint es conformen per pronoms i demostratius. També cal prestar atenció al fet que els enllaços cohesius poden ser congruents o incongruents. Per exemple, com menciona Taylor, les pel·lícules de comèdia sovint juguen amb elements contradictoris, és a dir, inclouen sons i/o imatges que es contradiuen amb el que normalment s'espera d'una situació.

Igual que en el cas del llenguatge, Taylor expressa que primerament cal fer una anàlisi del text de partida i identificar-ne els elements cohesius importants. Un cop identificats, convé determinar si se n'ha de traslladar una explicació a la descripció i, tot seguit, si es tracta d'un enllaç implícit o explícit, ja que, en cas que sigui implícit, podria ser que calgués explicitar-ho en el text (alhora que es vetlla per no ser paternalistes ni avançar trama).

Taylor proposa una llista d'elements a tenir en compte i ho divideix en quatre apartats: temps, lèxic, referències i sintaxi.

El moment en què es descriu un determinat element també pot estar restringit per les limitacions espaciotemporals. Quan no hi ha aquesta limitació, l'audiodescriptor/a pot escollir si oferir una descripció abans o després del so, diàleg, etc. Si s'opta per descriure-ho just abans, el públic pot relacionar millor la informació amb el so, mentre que descriure-ho després ajuda a crear un ambient de suspens o misteri.

El lèxic en el context de la cohesió es pot caracteritzar per termes o expressions d'un mateix camp semàntic que s'adiguin amb el tema general de la pel·lícula. Taylor comenta que l'ús de sinònims, hipònims, hiperònims i metàfores pot ajudar a establir els diferents enllaços i a seguir el fil de la narració. Això no obstant, argumenta que, a l'hora de tractar amb elements recurrents, un mateix referent per a un mateix element afavoreix més a la cohesió que no pas l'ús de

sinònims. Si, posem per cas, en una pel·lícula els personatges apareixen sovint en un «menjador», convé mantenir aquesta paraula i no canviar-la, per exemple, per «sala d'estar». En aquesta mateixa línia, els pronoms també poden servir com a referents, tant quan es tracta de persones, com quan es tracta d'objectes. Tanmateix, en aquests casos, cal anar amb compte de no perdre el referent. Pot esdevenir molt útil quan la descripció és seguida, però hi ha el perill que apareguin ambigüitats si es veu interrompuda per diàleg (perdre el referent) o si el pronom es podria referir a més d'un referent. Vercauteren també hi està d'acord, i remarca que «when using personal pronouns, it has to be absolutely clear to whom the pronoun refers, and personal pronouns should not be overused. It is important to regularly repeat the names of characters to remind the audience of who they are» (2007: 145).

Referent a la sintaxi, el fet de tenir en compte l'ordre de la frase pot ajudar a enllaçar els diferents elements. El subjecte normalment situa la descripció en el seu context i, per tant, convé tenir-lo al principi de la frase. Així i tot, de vegades, com hem mencionat abans, cal avançar una informació determinada o posar-la al final perquè quedi juntament amb el so o el diàleg que acompanya.

Taylor (2015) argumenta que un altre element cohesiu útil és l'ús de conjuncions. Les frases es poden unir mitjançant la coordinació, que també es pot combinar amb conjuncions o adverbis temporals per oferir una mica de varietat. Per exemple, quan cal descriure una sèrie llarga d'accions, l'audiodescriptor/a pot servir-se de la conjunció «i» o «però» i, alhora, combinar-ho amb adverbis com «llavors» o «després» perquè la descripció no sigui tan carregosa. Finalment, per indicar simultaneïtat, Taylor comenta que en les AD en anglès, els recursos que es fan servir sovint són l'ús de conjuncions com «as» i «while» i l'ús del *present continuous*. En català cal vigilar de no calcar l'ús del *present continuous* com a gerundi, ja que no és correcte emprar-lo per denotar posterioritat o conseqüència, però sí que es podria emprar la conjunció «mentre».

Resumidament, se solen recomanar les estructures sintàctiques senzilles, fer servir poca subordinació i sense frases passives, mentre que el lèxic pot ser més variat, específic i descriptiu. Tot i això, un element molt important és la cohesió final entre el text i els diversos elements visuals i sonors, ja que l'objectiu final és que el públic pugui seguir el fil de la pel·lícula.

2.1.2. La proposta d'AD en català

En l'obra *L'audiodescripció en català*, Bassols i Santamaria elaboren una proposta de guia per a l'AD en català tot i que remarquen que, tal com indica el títol, «és una proposta que haurà de ser completada i esmenada pels professionals» (2009: 47). Les indicacions de la seva guia es basen en la proposta de llenguatge eficaç de Richaudeau i prenen com a eixos principals la claredat (què es descriu), la concisió (elements lingüístics) i l'ordre (priorització de la informació i disposició de les frases).

Les autores expliquen que el llenguatge eficaç té com a objectiu facilitar la comprensió i escriure en un estil senzill i clar. Per anar bé, la llargada màxima d'una frase hauria de ser de quinze paraules. Normalment recordem millor l'inici d'una frase, per la qual cosa és important situar bé l'acció (Bassols i Santamaria, 2009). És per això que seguir l'ordre de *subjecte + verb + objecte + complements* (SVOC) és el més indicat. Puigdomènech, Matamala i Orero (2007) hi estan d'acord, però afegeixen que en frases esdevenimentals es pot seguir l'ordre «verb + subjecte» com, per exemple, «Hi ha un cotxe aparcats a la vorera» (Puigdomènech et al., 2007: 56). Així mateix, haurien de ser frases simples i amb poca subordinació. Bassols i Santamaria (2009) també aconsellen fer servir frases curtes i simples i enllaçar les idees amb connectors coneguts (un clar exemple serien les frases coordinades), de manera que en una oració hi hagi una o dues idees com a màxim. Addicionalment, es desaconsella l'ús de la passiva (Puigdomènech et al., 2007 i Bassols i Santamaria, 2009) i s'argumenta que cal donar prioritat a les construccions verbals perquè la frase sigui més clara i entenedora.

Per unir les frases es poden fer servir connectors o anàfores, atès que ajuda a la fluïdesa del text (Bassols i Santamaria, 2009). Altrament, cal vetllar per la claredat semàntica. És preferible fer servir paraules freqüents en la llengua oral, però sense perdre la bellesa lingüística, ja que atrau l'atenció del receptor/a i ajuden a la comprensió. Pel que fa al lèxic, hauria de ser variat i concret, per la qual cosa es recomana l'adjectivació, la sinonímia i l'ús de paraules concretes per sobre de l'ús d'hiperònims (Puigdomènech et al., 2007: 57) i s'anima als audiodescriptors/es a fer servir metàfores i comparacions per avivar la imaginació dels espectadors.

Abans d'aprofundir en qüestions formals, Bassols i Santamaria (2009) remarquen que l'AD ha de ser apropiada pel que fa al registre, al to i a la correcció. Per aquest motiu, consideren que les AD s'haurien de fer segons la varietat estàndard de català que marca l'IEC i es farà ús d'un registre formal. És important que es pugui diferenciar l'AD del guió original, i la formalitat i neutralitat dels textos audiodescriptius ajuden a distingir-ho.

Pel que fa a la claredat, no és gaire recomanable que hi apareguin gaires frases subordinades o de relatiu (Bassols i Santamaria, 2009). Sí que se'n pot fer ús, però cal assegurar-se que són oracions senzilles i que no costi de seguir-ne el fil.

Respecte a les repeticions, la naturalesa de les AD fa que es puguin donar sovint en un text audiodescriptiu (Bassols i Santamaria, 2009). No obstant això, cal tenir en compte que solen anar intercalades amb les intervencions del guió, així que pot ser que en el resultat final no suposin un problema estilístic. Així i tot, l'autor/a del guió audiodescriptiu es pot ajudar de recursos com les el·lipsis o les anàfores (Bassols i Santamaria, 2009). El català ofereix la possibilitat d'emprar pronoms febles, que poden ajudar a evitar repeticions i són preferibles als pronoms personals. Cal remarcar, però, que s'han de fer servir en la mateixa unitat descriptiva, ja que, si es posa en una unitat descriptiva diferent, es corre el risc de perdre el referent. De fet, Puigdomènech et al. (2007) desaconsellen l'ús de pronoms personals perquè poden donar peu a confusions i ambigüitats. És per això que consideren que és millor optar pel nom del personatge, ja que també ajuda al públic a familiaritzar-se amb els personatges que apareixen. És això que les autores argumenten que «per motius de comprensibilitat, en l'audiodescripció la freqüència d'ús de noms propis ha de [ser] necessàriament més alta que en el llenguatge corrent» (Puigdomènech et al., 2007: 53). Bassols i Santamaria (2009) ho comenten quan parlen de la concisió i remarquen que fer servir noms de pila o cognoms pot ajudar a situar els personatges en l'escena, en especial quan encara no se'ls reconeix per la veu o si no és explícit que es troben en un espai en concret. Com a característic del català, cal remarcar que els noms de pila solen anar precedits d'un article (*en* o *el* i *la*). Bassols i Santamaria recomanen de fer-los servir «perquè ajuden a augmentar la naturalitat de les unitats descriptives» (2009: 55) i, per descomptat, s'ha de ser constant segons si s'escull *en* o si s'escull *el*.

Puigdomènech et al. (2007) remarquen que cal tenir en compte que en català, a diferència d'altres llengües, es pot elidir el subjecte al principi de la frase. No obstant això, cal anar amb compte perquè aquest fet també pot portar a confusions. Per exemple, en català no seria correcte posar el pronom al principi d'una frase, atès que no és un recurs propi del català. Com a exemple (Puigdomènech et al. 2007: 53), comparen les frases «Entra a la cuina» (la frase és correcta, però pot comportar confusions) i «Ella entra a la cuina» (no és un recurs propi del català).

Pel que fa als verbs és recomanable evitar les locucions verbals i intentar emprar, sempre que sigui possible, els verbs simples (Puigdomènech et al., 2007 i Bassols i Santamaria, 2009). El temps verbal que se sol fer servir en les AD és el present d'indicatiu i es narren en tercera persona del singular. El present és el més indicat per a descriure les accions i ocurrències que es mostren a la imatge. Sí que pot aparèixer algun pretèrit perfet en els casos en què s'ha de descriure una acció un cop ja ha passat, però cal tenir en compte que, en català, la perífrasi «estar + gerundi» es reserva per a indicar reiteració, i no és correcta fer-la servir en la descripció d'una acció que té lloc en aquell moment (Bassols i Santamaria, 2007). Puigdomènech et al. (2007) afegeixen que sí que es poden fer servir les perífrasis «estar + gerundi», «anar + gerundi» i «continuar + gerundi» per denotar la duració i la progressivitat d'una acció, però remarquen que la perífrasi «estar + gerundi» no és tan comuna com ho és en altres llengües i que s'hauria de fer servir amb prudència.

Amb referència a les expressions adverbials, Bassols i Santamaria (2009) subratllen que els adverbis més freqüents són els de manera, mentre que, de locucions, n'abunden de lloc i manera. Les locucions adverbials de temps se solen ometre a menys que hi hagi un canvi important (per exemple, que de sobte passi a ser de nit). Cal remarcar que els exemples que posen com a adverbis de manera (2009: 58) són acabats en *-ment* (sigil·losament, gratament, dissimuladament, etc.), que veurem més endavant per què és rellevant destacar-ho.

Per annexar les diferents idees, com ja s'ha mencionat abans, es pot fer ús de connectors, però és preferible que siguin simples. Un exemple en serien els coordinats (Bassols i Santamaria, 2009). Alguns que es fan servir sovint són *i*,

després, o *però*. En general, la forma de combinar les unitats descriptives amb el guió ajuda a seguir la trama de la història.

Finalment, amb referència al lèxic, ja he mencionat abans que cal que sigui concís i evitar les paraules que no aportin significat. Bassols i Santamaria també encoratgen l'ús d'expressions fraseològiques, ja que pot ajudar a prevenir la monotonia.

Com hem pogut veure, aquestes dues propostes cobreixen més o menys els mateixos aspectes. A més, la informació que aporten coincideix bastant amb la norma UNE i també amb el que es menciona a la guia d'ADLAB.

2.2. Altres estudis de corpus d'AD

En aquest apartat s'exposaran els principals resultats i conclusions d'altres estudis de corpus que analitzen la llengua de l'AD. Els estudis de corpus citats són el de Salway (2007), Arma (2011), Reviers (2017), Matamala (2019b) i Hermosa-Ramírez (2021).

Salway (2007: 152) parteix de la hipòtesi que les AD es redacten segons un llenguatge propi que es caracteritza per la naturalesa de les necessitats de les persones que en fan ús. A partir d'un corpus format per l'AD de 91 pel·lícules diferents i de gèneres variats, i amb un total de 620.000 paraules analitza els aspectes que caracteritzen el llenguatge dels textos audiodescriptius i que els diferencien d'altres textos.

Segons Salway (2007: 154), el llenguatge dels textos audiodescriptius es pot veure condicionat per:

- a. relatar el que es veu en pantalla;
- b. complir una funció comunicativa (oferir al públic la informació necessària de forma objectiva i sense una actitud paternalista);
- c. necessitar transmetre informació sobre el lloc, el temps i els personatges de cada escena (incloent-hi gestos i emocions);
- d. combinar l'AD amb el diàleg, és a dir, cal que sigui concís, i
- e. el fet que els audiodescriptors/es se solen basar en guies semblants, cosa que comporta a un estil bastant unificat.

Aquestes condicions fan que el text resultant presenti aspectes idiosincràtics diferents del llenguatge emprat en el dia a dia. Salway comença analitzant les paraules més freqüents, però arriba a la conclusió que cal veure en quin context

es fan servir. Per tant, estudia les locucions més freqüents i conclou que tenen relació amb (2007: 160-163):

1. L'aspecte dels personatges

Les paraules que freqüenten són «woman» o «man» i solen anar precedides per adjectius com «young» o «tall».

2. El focus d'atenció dels personatges

Apareixen, en especial, les paraules «looks» i «looking» seguides d'alguna preposició. Salway menciona «look at» o «look around».

3. Les interaccions interpersonals dels personatges

Sovint són necessàries per entendre quins personatges es troben en una escena en concret. Per exemple, en una AD, «turn to [somebody]», «sit next to [somebody]» o «smile at», poden ajudar a situar personatges que potser encara no han parlat.

4. Els canvis de lloc de personatges i objectes

Són comunes les expressions com «go to», «go into», «walk away» o «steps towards».

5. L'estat emocional dels personatges

Freqüentaven paraules com «shocked», «confused» o «thoughtful», que segueixen el verb «looks». També apareixia sovint la paraula «smile», que podia anar seguida d'un adverbi («fondly», «sadly», «curiously», etc.).

Si bé l'estudi de Salway és dels primers en què s'analitza el llenguatge de les AD, actualment n'hi ha molts més. Per exemple, hi ha l'estudi d'Arma (2011), en què analitza un corpus de 69 guions d'AD en anglès amb l'objectiu d'estudiar els patrons del llenguatge d'una AD, però amb referència als adjectius; l'estudi de corpus de Reviers (2017), que consta de 39 pel·lícules en neerlandès que sumen a un total de 154.570 paraules; el projecte VIW (Matamala, 2019b), un corpus d'AD d'accés lliure que recull els guions d'AD d'un vídeo de 14 minuts en anglès, català i castellà elaborats per diversos estudiants voluntaris i professionals en aquestes tres llengües, i, finalment, l'estudi de corpus d'Hermosa-Ramírez (2021), en què analitza els aspectes lexicogramaticals i la informació semiòtica d'un corpus d'AD d'òperes.

Alguns dels elements que s'analitzen en aquests estudis coincideixen amb els d'aquesta anàlisi, amb la qual cosa es presentaran al capítol 4 com a font de comparació.

2.3. La lectura fàcil

Com ja he explicat anteriorment, «lectura fàcil» (LF) és el terme que fa referència a la simplificació de format i de llenguatge de textos amb l'objectiu de fer-los accessibles per a persones amb dificultats de comprensió lectora. Tal com afirmen Lindholm i Vanhatalo (2021), la societat actual funciona amb base a construccions lingüístiques, i és que tots els àmbits depenen, en més mesura o menys, del llenguatge. En l'era en què vivim és important garantir que tothom pugui accedir a la informació (sigui de les notícies, dels documents administratius, etc.), ja que «[...] all people, despite their limitations, have an equal right to information, inclusion and social participation» (2021: 12). D'una manera semblant a la situació de les guies d'AD, les autores fan una crida a la col·laboració internacional. Com expressen elles mateixes:

[E]ven though specific languages may differ as research objects, we need common methods and theoretical views: as the research tradition is only just taking shape, discussion is desperately needed in this area, and researchers must engage in close collaboration to move research in this field forward (Lindholm i Vanhatalo, 2021: 16).

Si bé hi ha aspectes específics de cada llengua, també hi ha normes generals que podrien servir com a criteri comú per a totes les llengües. Perego (2020), menciona alguns criteris generals. En primer lloc, la dificultat de definir, obtenir o mesurar la simplicitat (Perego, 2020: 47). Això no obstant, comenta que, a partir d'anàlisis pràctiques basades en l'experiència de professionals i la resposta dels usuaris finals, s'ha pogut definir normes en cinc aspectes diferents que permeten simplificar la dificultat del text. Aquests cinc aspectes (a-e) estan dividits en (1) elements que depenen del llenguatge i del contingut i (2) elements que no depenen del llenguatge i del contingut (Perego, 2020: 48-49).

1. Dependents del contingut i del llenguatge

- a. Ús conscient i adequat del vocabulari: lèxic comú, oferir explicacions de paraules noves o difícils, un sol referent, evitar abreviacions i argot (o, en cas que sigui necessari, explicar-lo).
- b. Sintaxi senzilla: frases curtes, amb estructures simples, que segueixin l'ordre SVO i puntuació senzilla.
- c. Bona organització del contingut: oferir resums, glossaris, ordre cronològic, una idea per frase, paràgrafs curts, etc.

2. Independents del contingut i del llenguatge

- d. Disseny i distribució del document: marges grans, informació per apartats, sense columnes, sense justificació a la dreta, numeració de pàgines, lletra gran, etc.
- e. Multimodalitat: combinació de diverses modalitats semiòtiques (fer servir imatges per ajudar a entendre les paraules o per expressar idees i combinar diferents elements que puguin facilitar la comprensió (lletra més gran, braille, imatges, vídeos, àudio, etc.)

Avançant a un tema diferent, com que hi ha una tendència a confondre o barrejar el llenguatge de LF amb el llenguatge planer (LP), se n'oferirà una breu explicació, ja que el concepte també es menciona en alguna ocasió en aquest treball.

Si bé el LP també vetlla perquè els textos siguin més comprensibles, no és el mateix concepte. El LP té com a objectiu facilitar la comprensió de diversos tipus de textos i van destinats a tothom, però no s'adapten a les necessitats de les persones que tenen dificultats de lectura o de comprensió lectora; per contra, la LF s'encarrega de fer accessible un text (oral o escrit) a persones que tinguin dificultats de comprensió (Lindholm i Vanhatalo, 2021).

El concepte de LF s'inicia sobretot en els països nòrdics d'Europa. Els primers documents en LF es poden trobar a Suècia a finals dels anys seixanta del segle passat (Lindholm i Vanhatalo, 2021 i García Muñoz, 2014). Finlàndia i Noruega no van tardar a seguir l'exemple de Suècia. Inicialment, es va aplicar en textos literaris, però ben aviat se'n va expandir l'ús i també es va començar a fer servir en textos administratius. A partir d'aquí també s'adopta la pràctica en altres països d'Europa, com ara Àustria, Alemanya, Portugal i també a Espanya.

La primera guia sobre com redactar textos en LF es va publicar el 1997 per la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA, per les seves sigles en anglès), titulada «Directrius per a material de lectura fàcil», un document que va ser revisat el 2010 (García Muñoz, 2014).

Paral·lelament a la guia d'IFLA, l'associació que actualment es coneix com a Inclusion Europe va publicar una guia el 1998 que aportava alguns matisos a la norma d'IFLA. Aquesta guia es va actualitzar el 2013 i es va redactar en LF (García Muñoz, 2014).

Això no obstant, Lindholm i Vanhatalo (2021: 13) mencionen com a fita important en la història de LF la publicació de la norma UNE (AENOR, 2018) a Espanya, una norma que fa referència a la creació, a l'adaptació i a la validació de documents en LF.

Una altra norma rellevant en el món de la lectura fàcil és la norma ISO (en premsa). Amb referència al llenguatge, la norma ISO recomana que el vocabulari sigui adequat al públic i fer servir un lèxic simple i comú. Remarca el fet que hi ha paraules més difícils que d'altres, en especial, les paraules llargues. Convé evitar terminologia específica i paraules o expressions abstractes o, en cas que no es pugui, explicar el terme (es pot incloure un glossari al final). També convé evitar expressions que allarguen innecessàriament un text.

La norma ISO aconsella fer servir una mateixa paraula per a un mateix referent i evitar paraules estrangeres, a menys que s'hagin introduït al llenguatge del dia a dia. Per una part, les abreviacions també s'haurien d'evitar. Si la situació ho requereix, s'hauria d'escriure el nom complet i/o explicar el concepte.

És preferible que es facin servir temps verbals simples i evitar les construccions passives.

Les frases també haurien de ser curtes i es recomana escriure una idea per frase. Cal evitar les frases complexes amb molta subordinació. En aquests casos, és preferible que es divideixi en diferents frases.

L'estructura del text hauria de ser fàcil de seguir i l'estil hauria de ser adequat. Així mateix, cal evitar fer ús d'un llenguatge infantil per a adreçar-se a adults.

La informació s'ha de plasmar explícitament. No és recomanable fer omissions o que el missatge s'hagi d'insinuar si es preveu que el resultat dificultarà la comprensió del text.

2.3.1. La lectura fàcil a Espanya i a Catalunya

García Muñoz i Matamala (2021) determinen com a inici de la LF a Catalunya l'informe elaborat per Mayol i Salvador (1999) en què aporten algunes propostes sobre com implementar la LF a Catalunya. Aquest informe incloïa una traducció de les directrius de l'IFLA. A partir d'aquí, el 2003 es crea l'Associació Lectura Fàcil, que des dels seus inicis vetlla per adaptar obres de literatura i documents, informatius, administratius i jurídics. L'associació es va encarregar de formar l'administració o altres organitzacions, a més de persones que hi estaven

interessades, i això va dur al fet que, entre el 2012 i el 2017, sorgissin associacions semblants a altres llocs d'Espanya.

En referència a guies de LF, García Muñoz i Matamala (2021: 496-497) remarquen la traducció de les directrius d'IFLA, la de la guia d'Inclusion Europe i la publicació d'un manual per a redactar i avaluar textos en LF. Aquest manual es titula *Lectura fàcil: Métodos de redacción y evaluación* i va ser elaborat per Óscar García Muñoz el 2012. Finalment, també fan referència a un manual de Plena Inclusión Madrid (Grupo de Expertos de Lectura Fácil de Plena Inclusión Madrid, 2018), en què s'aborda com avaluar la LF amb persones amb dificultats de comprensió. Tanmateix, la més important és l'aprovació de la norma UNE 153101:2018 EX. «EX» fa referència al fet que la norma és experimental, ja que és la primera vegada que s'adopta com a norma. Per a aquest treball, em basaré principalment en aquesta norma. En primer lloc, perquè aquestes AD s'emeten a Catalunya i, com a tal, és la normativa que haurien de seguir. En segon lloc, perquè la norma UNE espanyola aborda qüestions específiques del castellà que es podran aplicar més fàcilment al català.

La norma UNE conté indicacions pel que fa al format del document, però com que l'AD és un producte per a ser escoltat, ho enfocaré segons les recomanacions lingüístiques que es podrien aplicar al llenguatge emprat en una AD. Concretament, em centraré en les pautes i recomanacions referent al vocabulari i a les expressions, a l'estructura de les frases i oracions i a l'organització del text.

Vocabulari:

1. Cal emprar un llenguatge senzill i d'ús freqüent i evitar l'ús de termes abstractes, tècnics i complexos.

Aquesta recomanació també va lligada amb el fet d'evitar l'ús de paraules o construccions que no aportin informació rellevant per al text i que allarguin la frase innecessàriament.

2. Cal evitar ambigüitats.

Per a aquesta recomanació, la norma UNE posa com a exemple les paraules homòfones.

3. Cal evitar paraules llargues o amb síl·labes complexes.
4. Cal evitar els adverbis que acabin en *-ment* i l'ús de superlatius.

En el cas dels superlatius, és recomanable fer servir l'adverbi *molt* davant de l'adjectiu o l'adverbi en qüestió.

5. Cal evitar l'ús d'estrangerismes que no siguin d'ús comú.

La norma UNE posa com a exemple d'estrangerisme correcte les paraules «curriculum vitae», «whatsapp» i «wifi». Com a incorrectes hi ha «feedback» i «remake», que són paraules que no es fan servir tan freqüentment dins del lèxic comú.

6. Es permet l'ús d'acrònims, però es recomana evitar les sigles.

Pel que fa als acrònims, la norma UNE comenta que se'n permet l'ús sempre que siguin d'ús corrent. Tanmateix, se n'ha d'aportar una explicació la primera vegada que apareixen.

7. Cal evitar les frases nominals i els usos nominals dels adjectius i dels verbs.

8. Cal evitar les frases de sentit figurat.

Aquesta recomanació inclou frases fetes, refranys, ironies, metàfores, etc. No obstant això, en cas que sigui necessari incloure una frase de sentit figurat en un text cal explicar-ne el significat.

9. És important no canviar de referent.

S'ha de fer servir la mateixa paraula per a designar un mateix objecte o referent.

10. Cal evitar l'ús de paraules de contingut indeterminat com «cosa», «alguna cosa» o «assumpte».

11. Per a xifres grans o difícils, és millor afegir-hi una comparació qualitativa o afegir-hi termes com «varis» o «milers» per ajudar a fer-se'n una idea.

12. Es prefereix l'ús de nombres cardinals per sobre dels nombres ordinals.

13. Cal evitar dir les hores en format 24 h.

Frases i oracions:

1. Cal fer ús de frases senzilles i evitar les oracions complexes.

Es permet emprar conjuncions per a enllaçar dues frases i també l'ús de subordinades. Tanmateix, no se'n pot abusar i cal enllaçar-ho amb nexes que es facin servir sovint en el llenguatge oral.

2. Cal fer servir el present d'indicatiu sempre que sigui possible.

No es recomana l'ús del condicional i del subjuntiu ni fer servir temps verbals complexos. L'ús de l'imperatiu s'ha de restringir a contextos en què

es reconeix clarament perquè no es pugui confondre amb la tercera persona del present d'indicatiu.

3. Cal evitar l'ús de passives pronominals.
4. Cal evitar, sempre que sigui possible, les oracions amb gerundi.
5. Cal evitar les perífrasis verbals excepte en els casos amb «deure», «voler», «saber» i «poder».
6. Es recomana fer servir preferentment les frases afirmatives, tot i que sí que se'n poden fer de negatives quan es tracta de prohibicions senzilles.
Cal evitar la doble negació.
7. No es recomana l'ús d'el·lipsis.
8. Cal evitar afegir informació entre comes que resultin en un incís a la frase.
També s'aplica a aposicions que tallin el ritme natural de l'oració.
9. Es permet un màxim de dues idees en una mateixa frase.
10. Cal evitar connectors complexos com «per tant», «no obstant això», «per consegüent» «malgrat que».

Organització de text i estil:

1. Cal evitar que el lector hagi de tornar enrere per a entendre el text.
Aquesta indicació és especialment important en el cas de l'AD perquè, en tractar-se d'un text oral, el públic no tindrà l'oportunitat de tornar enrere.
2. Cal mantenir la cohesió i la coherència del text.
3. Cal vetllar perquè s'entengui el fil temporal dels esdeveniments.
La norma UNE indica que es poden fer servir adverbis o expressions de temps com «abans», «després», «l'endemà», «a la nit», etc.

La norma UNE d'AD i la de LF coincideixen en alguns aspectes. Per exemple, a totes dues normes demanen que el text s'escrigui en present, demanen que el lèxic sigui senzill, recomanen evitar subordinades i oracions complexes. Però també hi ha altres aspectes que en la norma UNE de LF cal evitar que no es comenten en la norma UNE d'AD. Per exemple, per a textos en LF desaconsellen l'ús d'adverbis acabats en *-ment*, d'acrònims i d'estrangerismes que no siguin comuns. Aquestes diferències podrien ser decisives a l'hora de determinar si una AD és «fàcil» o no.

2.4. Audiodescripcions fàcils

Les audiodescripcions fàcils són una modalitat relativament nova dins dels estudis d'accessibilitat (Perego, 2020). Mentre que ja s'han pogut dur a terme molts estudis sobre modalitats com l'AD o la SPS (subtitulació per a sords), la recerca referent a les AD fàcils tot just agafa embranzida. Actualment, els estudis van encaminats a determinar si és possible adaptar els textos audiovisuals als estàndards de lectura fàcil i en quins contextos es podria oferir. Aquesta va ser la premissa per a la creació del projecte EASIT (Easy Access for Social Inclusion Training), un projecte finançat per la Comissió Europea. Tenia com a objectiu, per una banda, elaborar materials amb què professionals es puguin formar i, per altra banda, estudiar la possibilitat de crear informació audiovisual que sigui fàcil d'entendre i aplicar-ho a l'accessibilitat als mitjans, en especial, a les modalitats d'AD i la SPS. Perego (2020: 52) menciona que les AD simplificades podrien ser una manera efectiva per «[...] enhance the overall comprehensibility of many translated products as well as to enlarge their use to people with reading, intellectual or cognitive disabilities but also to users that could greatly benefit from content simplification for different reasons».

Bernabé i Orero proposen una manera de crear audiodescripcions fàcils basant-se en diverses guies de LF (2020: 59). Les autores ho divideixen en tres passos, i finalment afegeixen un apartat per adaptar el llenguatge (2020: 60-66).

Primerament, cal analitzar el text de partida. Se l'ha de classificar segons el gènere, intenció, etc., i identificar paraules que puguin ser difícils d'entendre per als receptors. Addicionalment, cal tenir present la cohesió del text: per una part, perquè el contingut tingui sentit i, per altra part, perquè és molt necessària en audiodescripcions fàcils (2020: 60). Recomanen, a més, evitar l'ús de paraules complexes o inusuals, evitar abreviacions (o escriure el terme complet), explicar conceptes difícils i oferir suport quan una paraula depengui d'una pronunciació concreta. El segon pas és escriure el text de l'AD d'una forma simplificada i assegurar-se que sigui fàcil de comprendre. Bernabé i Orero posen especial atenció a reduir la complexitat lingüística del text, tant a escala gramatical, com a escala lèxica (2020: 62). El tercer pas se centra al voltant de la revisió. En el cas de les AD simplificades, caldria validar el producte final treballant conjuntament amb els usuaris a qui va destinada. Aquesta validació s'hauria de

fer tant en l'àmbit lingüístic, com en l'àmbit auditiu (veu clara, sense accent, ben pronunciat, etc.).

El llenguatge de les AD fàcils presenta algunes diferències amb les AD sense simplificar. Per exemple, a les AD estàndard se sol demanar que es faci servir un vocabulari ric, a les AD fàcils es demana que sigui un lèxic menys complex o simplificat (Bernabé i Orero, 2020: 64). Per exemple, ens podem trobar amb modificacions com ara repeticions de paraules, explicacions addicionals i simplificació del lèxic. Tot i això, si són comprensibles o no, dependrà, com en les AD estàndard, de la cohesió textual. (Bernabé i Orero, 2020: 65-66).

Tanmateix, les AD simplificades també poden presentar dificultats addicionals. Perego (2020: 58) argumenta que, depenent del producte que s'audiodescriu, el llenguatge emprat pot variar molt. Tot i que per la seva naturalesa les AD solen tenir frases curtes i simples —presenten limitacions espaciotemporals i s'han de sincronitzar amb la imatge—, hi ha altres aspectes de LF que serien més difícils d'adaptar i incloure. Per exemple, el fet d'oferir explicacions de conceptes més complicats en un producte que ja de per si presenta limitacions d'espai, sobretot si es tracta d'una pel·lícula amb molt de diàleg.

Com hem vist anteriorment, el projecte EASIT es crea amb l'objectiu de formar a persones en l'àmbit del llenguatge fàcil de comprendre i d'estudiar en quins àmbits es podria introduir. En el cas de les AD fàcils, el projecte EASIT va dur a terme un estudi en què, amb grups de discussió i entrevistes, es demanava l'opinió a un grup de persones amb referència a la creació d'audiodescripcions adaptades als estàndards d'E2U. Els participants d'aquests grups de discussió eren professionals de cada àmbit, és a dir, professionals de l'AD i de la LF. A continuació, resumiré els resultats plasmats en l'informe que poden ser rellevants per a aquest treball.

D'entrada, es pot reconèixer algunes similituds entre l'AD i els textos de lectura fàcil, i és que comparteixen algunes característiques. En ambdós casos es tracta de textos curts, es fa ús d'estructures senzilles i se sol fer servir un mateix referent per a un mateix objecte (Arias-Badia i Matamala, 2020). No obstant això, en el projecte, alguns participants creien que podria ser difícil haver d'explicar més en el mateix espai (Bernabé, 2019). Ja de per si les AD es veuen condicionades per limitacions espaciotemporals i hi hauria la dificultat afegida d'emprar una veu narrativa més lenta.

Arribats a aquesta conclusió, els participants argumentaven que es podria tenir dos tipus diferents d'AD (veien inviable tenir-ne tres per motius econòmics) (Bernabé, 2019). En aquest cas, es parlaria de l'AD estàndard i d'una AD simplificada (feta segons les normes de lectura fàcil). L'objectiu d'aquesta segona opció seria «to transfer the most relevant information, but not to make the content simplistic or use language which is meant for children» (Bernabé, 2019: 36). La raó per la qual es proposa aquest nou tipus d'AD adaptada, és per evitar que s'adopti una actitud paternalista amb persones invidents.

Finalment, comenten que una AD adaptada pot resultar difícil de crear en pel·lícules en què passen moltes coses alhora o tinguin una trama rebuscada, mentre que veuen més factible introduir-la en obres de teatre, òperes i danses i museus (Bernabé, 2019). En els casos en què no hi ha temps per descriure tot allò que es pretén, una possible opció seria, o bé emprar el que es coneix com a *extended AD*, en què s'atura el vídeo per a donar temps per a explicar, o bé crear una audiointroducció. Les audiointroduccions (AI) són textos narrats que es mostren a l'inici d'un contingut audiovisual amb l'objectiu de situar al públic en el context. Mentre que les AI s'han utilitzat des dels inicis de l'AD en òperes i obres de teatre, fins fa poc no se n'havia considerat l'ús també per a pel·lícules (Perego, 2019). La finalitat de les AI és oferir informació addicional de la pel·lícula i oferir una explicació dels aspectes que, durant la pel·lícula, obra de teatre, etc., no hi ha temps de narrar. Es pot presentar una descripció més detallada dels personatges, del vestuari, de l'escena i dels crèdits, però també dels aspectes relacionats amb la naturalesa de la producció, que també inclou la possibilitat explicar com es duen a terme els canvis d'escena o si la pel·lícula està gravada seguint un estil fílmic en concret (Fryer i Romero Fresco, 2014).

Per tant, a l'hora d'adaptar una AD no només ens hem de fixar en el llenguatge, sinó que hi ha altres elements a considerar, com ara les característiques del producte, simplificar la sintaxi i obtenir com a resultat un text cohesionat. També cal tenir en compte les conclusions a les quals s'arriba al grup de discussió en el projecte EASIT. Per una part, les restriccions espaciotemporals són un element important a l'hora de valorar si una AD es pot adaptar o no, ja que, si més no, restringirà la quantitat d'informació que es podrà transmetre. Per altra part, pot resultar complicat introduir les AD fàcils en el món del cinema.

3. Marc metodològic

En aquest apartat descriuré la constitució i el processament del corpus. En primer lloc, explicaré breument les pel·lícules que constitueixen el corpus i, tot seguit, oferiré una descripció de la metodologia utilitzada per a dur a terme l'estudi i els elements d'anàlisi que he decidit incloure.

3.1. Constitució i processament del corpus

Aquest corpus està format per deu guions d'AD facilitats per la CCMA i l'empresa que els fa les AD. L'objectiu d'aquest treball és replicar l'experiment d'Arias-Badia i Matamala (2021; en premsa), però amb una mostra més recent, ja que replicar un experiment és la forma d'assegurar-se que «los resultados han sido fruto de la intervención del investigador y no de otros factores de confusión» i permet confirmar-los amb més seguretat (Orozco-Jutorán, 2001: 17).

Els guions d'AD de la present anàlisi són de pel·lícules en català emeses entre el 2020 i el 2021. En primer lloc, es durà a terme una anàlisi quantitativa a partir de les dades que s'obtenen de l'eina de processament (Contawords©). En segon lloc, també s'oferirà una anàlisi qualitativa que s'efectuarà mitjançant una anàlisi manual dels guions i se centrarà en aspectes lèxics.

A continuació es mostren les característiques principals dels guions utilitzats.

Títol	Direcció	País	Productora	Any	Duració	Nombre de paraules al guió
Barcelona 1714	Anna Bofarull	Espanya	KaBoGa	2017	124 min.	10.548
Benvinguts al Nord	Dany Boon	França	Pathé i Hirsch Production	2008	106 min.	6.521
Durant la tempesta	Oriol Paulo	Espanya	Atresmedia Cine	2018	128 min.	10.871
El missatger	Ric Roman Waugh	Estats Units	Participant Media	2013	112 min.	8.729

La catifa màgica³	Karsten Kiilerich	Dinamarca	A. Film Production	2018	81 min.	4.935
La meva setmana amb la Marilyn	Simon Curtis	Regne Unit	BBC Films	2011	101 min.	6.024
L'aparició	Xavier Giannoli	França	Curiosa Films i Imaginarium Films	2018	138 min.	11.393
Operació a Damasc	Daniel Zelik Berk	Regne Unit	H Films i Cover Films	2017	93 min.	7.699
Silvio i els altres	Paolo Sorrentino	Itàlia	Indigo Film	2018	150 min.	12.216
Tocats pel foc	Santiago Lapeira	Espanya	CECAAC	2020	76 min.	4.933

Taula 1. Informació sobre les pel·lícules analitzades

El format dels guions és el següent: un codi de temps que marca l'inici i el final d'una intervenció, seguit per la unitat descriptiva corresponent. Per tal de processar-los amb Contawords©, s'han eliminat els codis de temps amb l'eina «cerca i substitució» del Word i s'han exportat a un format compatible amb el programa. Els codis de temps apareixen de la manera següent:

++00000203+00000713

Com que els números són diferents a cada codi de temps, cal la funció avançada i emprar caràcters comodins en la cerca per tal que el programa identifiqui el que cal esborrar. Després de marcar l'opció «utilitza comodins», s'introdueix a l'apartat de «cerca» els comodins que apareixen a continuació:

++[0-9]{8}+[0-9]{8}

Els «+» equivalen als símbols que ja apareixen en el codi de temps de l'exemple (no són comodins), el comodí «[0,9]» indica que buscarà un número qualsevol entre el zero i el nou, mentre que «{8}» fa referència al fet que és un número de vuit xifres. Tot seguit, només cal deixar en blanc l'apartat de «substitueix» i fer clic a «substitueix-ho tot».

³ Es tracta d'una pel·lícula de dibuixos animats destinada a un públic infantil.

El següent pas consisteix a exportar el text dels guions en un format compatible amb el programa Contawords©. Per processar-ho correctament, Contawords© necessita els arxius en format .txt (text sense format) i codificació UTF (UNICODE UTF-8).

Un cop es pugen els arxius a l'eina, el programa ho analitza, ho plasma en un document Excel i reparteix la següent informació en diferents fulles: A, visió general; B, adjectius, substantius i verbs; C, entitats (noms propis, geogràfics, etc.); D, freqüència per lemes; E, freqüència de paraules per forma; F, freqüència de dues paraules per lema, i G, freqüència de dues paraules en forma de bigrama (que Contawords© hagi considerat rellevants).

3.2. Elements d'anàlisi

Per escollir els elements d'anàlisi, m'he guiat pels que apareixen en l'estudi d'Arias-Badia i Matamala (2021), ja que un dels objectius de la present anàlisi és comparar els resultats que obtinguts amb els de l'estudi previ i, a més, permeten donar compte de la complexitat de la sintaxi i del lèxic. Les úniques diferències respecte a l'estudi d'Arias-Badia i Matamala és que no es té en compte la sintaxi en l'anàlisi manual, però s'afegeix l'element de l'índex de llegibilitat Flesch-Szigriszt⁴.

Els punts 1 (Anàlisi morfosintàctica automatitzada) i 2 (Anàlisi lèxica automatitzada) corresponen a l'anàlisi automatitzada i quantitativa. El punt 3 (Anàlisi lèxica manual) inclou els elements qualitatius, per als quals duré a terme una anàlisi manual. L'anàlisi manual consistirà a comprovar tots els guions i identificar si hi ha neologismes, estrangerismes, termes complexos, frases amb sentit figurat i adverbis acabats en *-ment*. A continuació, es presenten els elements d'anàlisi i, tot seguit, se n'ofereix una explicació detallada.

	Elements d'anàlisi
Anàlisi morfosintàctica automatitzada	▪ Llargada de les frases ▪ Tipus de paraula ▪ Verbs per frase ▪ Perífrasis verbals

⁴ Tot i que és una fórmula per calcular la lecturabilitat d'un text, es manté el nom «índex de llegibilitat», ja que és el terme amb què es coneix.

Anàlisi lèxica automatitzada	▪ <i>Corpus aboutness</i> ▪ Densitat lèxica ○ <i>Type token ratio</i> (TTR) ○ Riquesa lèxica ○ Càrrega informativa ▪ Gunning Fog Index ▪ Índex de llegibilitat Flesch-Szigriszt
Anàlisi manual automatitzada	▪ Estrangerismes, neologismes i termes complexos. ▪ Frases fetes, locucions, expressions o frases amb sentit figurat. ▪ Adverbis acabats en <i>–ment</i>.

Taula 2. Elements d'anàlisi.

1. Anàlisi morfosintàctica automatitzada

- **Llargada (paraules per frase):** es compten els punts que hi ha al document per poder saber quantes frases té (eina de cerca avançada) i es divideix el total de paraules entre el total de punts.

$$\frac{\text{Total de paraules}}{\text{Nombre de punts}}$$

- **Tipus de paraula (*part of speech-POS*):** adjectius (adj.), noms, etc. Quin percentatge de les paraules lèxiques totals són adjectius, noms, verbs, adverbis (adv.) o entitats amb nom (NE). L'eina Contawords© no separa automàticament els adverbis, però es pot fer manualment filtrant pel codi «RG» al full «E-word frequency».

$$\frac{\text{Total d'adj}}{\text{Total de paraules lèxiques}} \times 100$$

- **Verbs per frase:** es calcula dividint el total de verbs entre el total de frases, que és el que s'ha obtingut calculant la llargada mitjana de les frases.

$$\frac{\text{Total de verbs}}{\text{Total de frases}}$$

- **Perífrasis verbals** en forma de digrama (2 paraules) que apareixen més freqüentment: es busca al full de l'Excel «Frequent bigrams».

2. Anàlisi lèxica automatitzada

- **Corpus aboutness:** com expliquen Mackiewicz i Thompson (2016: 4), «aboutness in linguistics refers to the relation between patterns of language and their content». En estudis de corpus d'AD es fa servir per determinar quin tipus de paraula o quines paraules es repeteixen més sovint. D'aquesta manera es pot detectar si algunes se surten de la norma i si s'utilitzen més que en altres contextos. Per determinar l'*aboutness* d'aquest corpus, s'agafaran les 30 paraules més freqüents de cada pel·lícula. No es tindran en compte els mots gramaticals perquè no aporten informació significativa a l'anàlisi.

- **Densitat lèxica:**

- TTR. Nombre de paraules úniques dividit entre el total.

$$\frac{\text{Paraules úniques}}{\text{Total de paraules}}$$

- Riquesa lèxica: lema/token (lema/nombre de paraules).

$$\frac{\text{Lemes}}{\text{Total de paraules}}$$

- Càrrega informativa (*information load*) (paraula lèxica/token): paraules que tenen significat per si soles (verbs, substantius, adjectius, adverbis i noms propis) / nombre de paraules.

$$\frac{\text{Paraules lèxiques}}{\text{Total de paraules}}$$

- **Gunning Fog Index (GFI):** fórmula per determinar la complexitat de l'AD. Es calcula a partir d'una mostra d'entre cent i cent cinquanta paraules i es multiplica per 0,4 la suma de la llargada mitjana de les frases (nre. de paraules/nre. de frases) amb el percentatge de paraules complexes (nre. paraules complexes/nre. paraules x 100). Per a calcular el percentatge de paraules complexes, se seguiran els criteris d'Arias-Badia i Matamala (en premsa): les paraules complexes són paraules formades per un mínim de tres síl·labes, exceptuant noms propis, combinacions de paraules senzilles o formes no personals dels verbs (gerundis, participis i infinitius). És a dir, si:

A = llargada mitjana de les frases, i

B = percentatge de paraules complexes, el

Gunning Fog Index = (A+B) * 0,4

- **Índex de llegibilitat Flesch-Szigriszt:** fórmula per determinar la complexitat de l'AD que es calcula a partir del nombre de síl·labes. A diferència del GFI, els resultats estan validats per a la llengua castellana (Barrio Cantalejo, 2007) i també se solen aplicar a la llengua catalana (Pérez Colomé, 2011). S'ha utilitzat la mateixa mostra de text que per al GFI i el recompte de síl·labes s'ha dut a terme amb l'eina per a comptar síl·labes del Softcatalà. Es calcula mitjançant la fórmula següent:

$$206,835 - \left(62,3 \times \frac{S}{P} \right) - \frac{P}{F}$$

En aquesta fórmula, «S» fa referència al nombre de síl·labes, «P» al total de paraules i «F» al nombre total de frases (Barrio Cantalejo, 2007: 323). Arias-Badia i Matamala no inclouen aquesta fórmula en la seva anàlisi, però s'ha considerat adient afegir-la per completar l'anàlisi automatitzada.

3. Anàlisi lèxica manual

- Presència de **neologismes, estrangerismes o termes abstractes, tècnics o complexos**. Tal com marca la norma UNE (AENOR, 2018), en la LF cal evitar l'ús d'estrangerismes a menys que siguin d'ús comú. Amb relació als termes abstractes, tècnics o complexos, a la norma UNE (AENOR, 2018) es recomana evitar-los. També es recomana que siguin paraules d'ús quotidià que tinguin molta presència en el lèxic del dia a dia (García Muñoz, 2012).
- Presència de **metàfores, frases fetes, locucions, comparacions o frases amb sentit figurat**. A les guies d'AD s'encoratja els professionals a fer servir metàfores per avivar el text (Puigdomènech et al., 2007; Taylor, 2015), mentre que a la norma UNE es desaconsella l'ús de frases amb sentit figurat (AENOR, 2018).
- Presència d'**adverbis acabats en -ment**? A la norma UNE (AENOR, 2018) no es recomana fer servir adverbis que acabin en *-ment*.

4. Anàlisi i resultats

En aquest capítol es plasmen els resultats de l'anàlisi a partir dels elements identificats en el capítol anterior. Per una banda, es presenten els resultats de l'anàlisi quantitativa automatitzada i, de l'altra, es presenta una anàlisi manual i qualitativa. Addicionalment, es comparen els resultats d'aquesta anàlisi amb els que es van obtenir en l'estudi d'Arias-Badia i Matamala (2021; en premsa).

4.1. Anàlisi sintàctica automatitzada

Llargada de les frases

La norma UNE de LF no concreta una llargada ideal per a les frases. Només indica que, sempre que sigui possible, han de ser senzilles (AENOR, 2018). La raó per la qual s'inclou aquest valor és perquè pot ser d'ajut des d'un punt de vista comparatiu i perquè, com més llarga la frase, més possibilitats hi ha que acabi essent difícil d'entendre. Per guiar-nos, ens podem fixar en el que recomanen Bassols i Santamaria (2009) en la seva obra, en els resultats dels corpus d'ús general i en els resultats dels altres estudis de corpus explicats en el marc teòric.

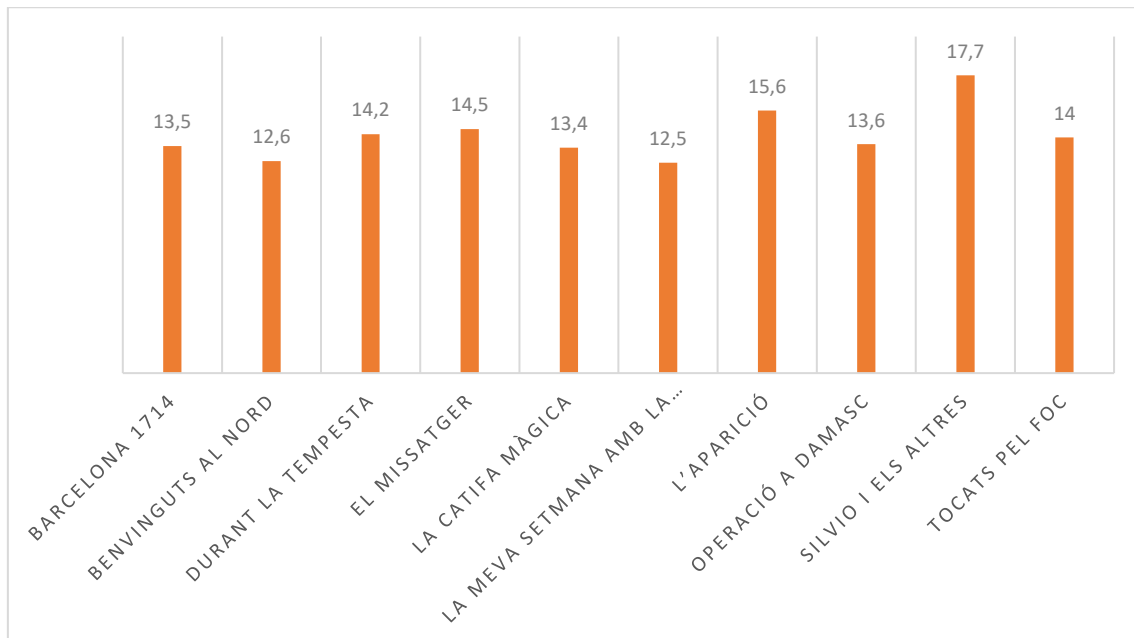

Figura 1. Llargada mitjana de les frases.

A la taula que apareix a continuació es plasmen els valors obtinguts en altres estudis de corpus.

	Mitjana
Pujolar (2022)	14,17
Corpus general de català (Arias-Badia i Matamala, 2021)	20,99
Corpus general de castellà (Hermosa-Ramírez, 2021)	21,86
Bassols i Santamaria (2009)	15 (recomanació)
Hermosa-Ramírez (2021)	13,71 (en català) 6,80 (en castellà)
Matamala (2019b)	9,1 (en català) 8,18 (en castellà)
Arias-Badia i Matamala (2021)	12,17

Taula 3. Llargada mitjana de les frases d'altres estudis.

Amb el corpus d'ús general de català obtenim una llargada mitjana de 20,99 paraules per frase (Arias-Badia i Matamala, 2021), mentre que en el corpus en castellà és de 21,86 (Hermosa-Ramírez, 2021). Per altra banda, en la seva obra, Bassols i Santamaria (2009) recomanen un màxim de 15 paraules per frase.

La mitjana que hem obtingut en aquesta anàlisi és de 14,17 paraules per frase, amb uns resultats que van des de 12,5 a 17,7.

El resultat de 17,7 s'acosta bastant a la mitjana del corpus general. Tenint en compte que el segon resultat més elevat és de 15,6, podria ser que la mitjana de 17,7 fos o bé una excepció, o bé un element indicador per a pel·lícules més difícils d'adaptar.

Com es pot observar, la mitjana d'aquesta anàlisi és notablement inferior a la llargada mitjana del corpus d'ús general i, fins i tot, es troba per sota de les 15 paraules per frase que marquen Bassols i Santamaria (2009).

A l'estudi d'Hermosa-Ramírez (2021) se situa la llargada mitjana de les frases de les AD d'òperes en català a 13,71 paraules, una mesura similar al resultat d'aquesta anàlisi. Tanmateix, els mateixos guions en castellà tenien una llargada mitjana de 6,80 paraules per frase, un número que queda lluny dels resultats que hem anat veient, tot i que l'autora argumenta que podria ser a causa del fet que les descripcions de sobretítols es barregen amb les descripcions d'objectes

visuals, mentre que en les AD en castellà se separen i fins i tot es llegeixen amb dues veus diferents.

Per altra banda, en el projecte VIW (Matamala, 2019b), s'obté un resultat de 9,1 paraules per frase en català i de 8,18 en castellà. Aquest resultat també queda lluny de la mitjana de 14,17 que hem obtingut en aquesta anàlisi. En aquest cas, en el vídeo del projecte VIW (Nia, 2015) hi surten només quatre personatges i sovint en primer pla, amb la qual cosa no s'han de descriure excessivament els escenaris.

Finalment, el resultat de Reviers (2017) és el que s'acosta més al valor que obté aquesta anàlisi. Amb una llargada mitjana de 14,27 paraules, s'acosta molt a la mitjana de 14,17 d'aquest corpus.

A l'anàlisi d'Arias-Badia i Matamala (2021) que aquest estudi pretén replicar, el resultat de la llargada mitjana de les frases és de 12,17. El resultat d'aquesta anàlisi és lleugerament més elevat que en l'anàlisi prèvia, però —amb excepció de la pel·lícula *Silvio i els altres* (17,7 paraules per frase)— no suposa una gran diferència.

Tipus de paraula (*part of speech*)

En l'anàlisi de la classificació de les paraules s'ha observat que està formada, en especial, per substantius i verbs i, en menys mesura, per noms propis (NE, *named entities*). Els adjectius i els adverbis formen una petita part del corpus.

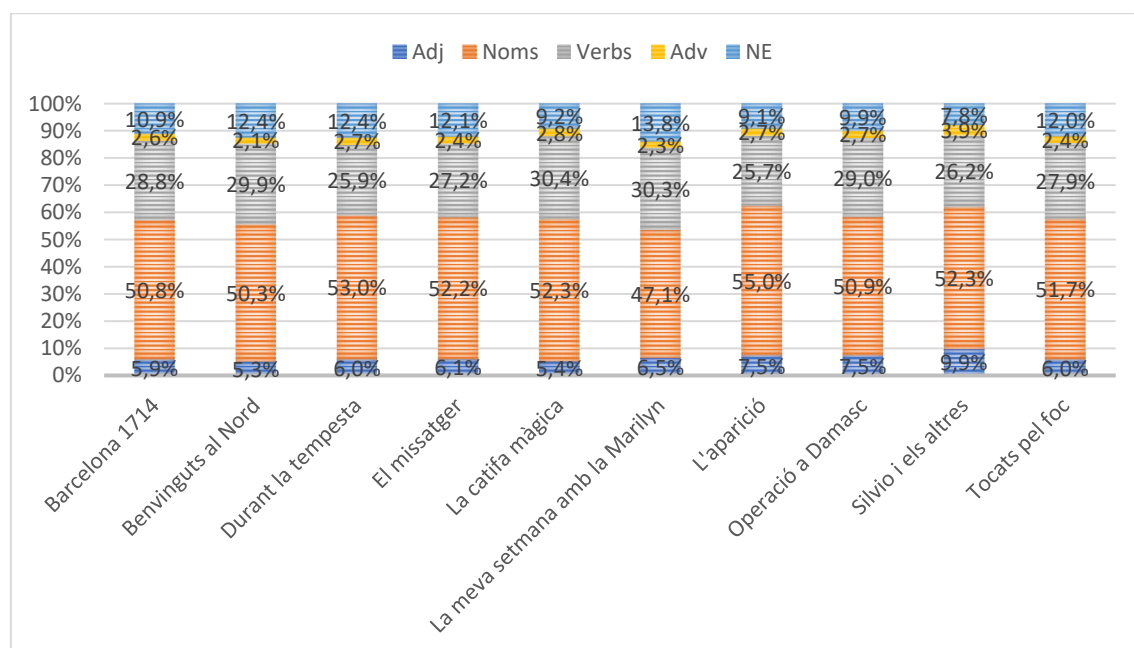

Figura 2. Classificació segons el tipus de paraula (*part of speech*)

A la Taula 4 es mostren els resultats d'altres estudis, juntament amb la mitjana d'aquesta anàlisi.

	Adj.	Noms	Verbs	Adv.	NE
Pujolar (2022)	7 %	51 %	28 %	3 %	11 %
Reviers (2017)	11,8 %	42,5 %	39,2 %	7 %	-
Hermosa-Ramírez (2021)	9,4 %	47,1 %	36,9 %	6,6 %	-
Arias-Badia i Matamala (2021)	6 %	51 %	30 %	6 %	9 %

Taula 4. El part of speech d'altres estudis de corpus

El PoS de Reviers (2017) i el d'Hermosa-Ramírez (2021) es calcula comptant els mots gramaticals, dels quals s'ha prescindit en aquesta anàlisi. Tanmateix, si es calcula quin tant per cent equival a cada tipus de paraula obtenim els resultats que apareixen a la Taula 4. En el PoS de Reviers no es tenen en compte els noms propis, atès que el programa els identificava com a «special words».

Del seu *part of speech*, Hermosa-Ramírez (2021) comenta que, igual que en aquest corpus, els substantius i els verbs tenen una presència important en el corpus, mentre que els adjectius i els adverbis hi apareixen amb menys mesura. Els valors són més elevats que en la resta de corpus, però podria ser a causa del fet que en el seu estudi de PoS no hi apareixen els noms propis.

Que en aquest corpus els noms propis formin l'11 % de les paraules lèxiques té sentit, ja que, com hem vist, a les AD se sol recomanar repetir els noms dels personatges per diverses raons: per una part, per anar familiaritzant el públic amb els personatges i, per altra part, per evitar ambigüitats i confusions i assegurar-se que el públic sap qui fa què en tot moment (Puigdomènech et al., 2007; Bassols i Santamaria, 2009).

A l'estudi d'Arias-Badia i Matamala, amb excepció d'una de les pel·lícules que presentava un percentatge del 27 % pel que fa als substantius (2021: 10) —és a dir, notablement inferior—, els resultats del PoS són molt similars al d'aquest estudi. Tot i que de pel·lícula a pel·lícula els percentatges varien lleugerament, la mitjana se sol quedar en els mateixos valors.

Verbs per frase

El nombre de verbs pot ser un indicador de la complexitat del text i del nombre d'idees que hi ha a cada frase. Com es pot observar a la Figura 3, els resultats no varien gaire entre les pel·lícules.

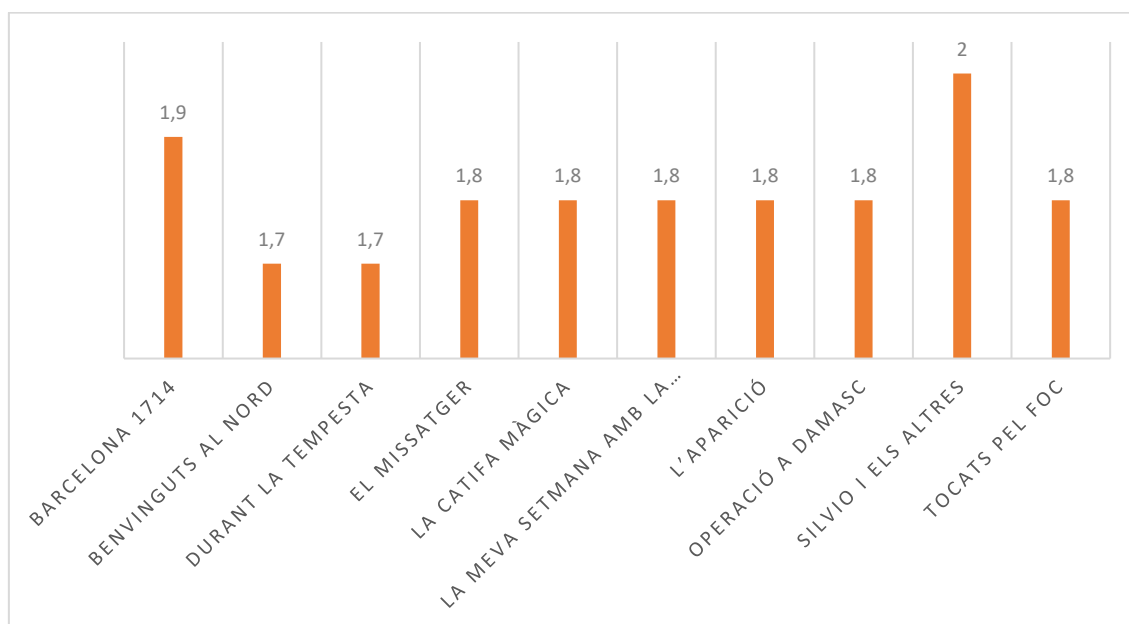

Figura 3. Mitjana de verbs per frase.

Pel que fa al nombre de verbs per frase, la mitjana obtinguda de totes les pel·lícules és d'1,8. És a dir, podem concloure que, de mitjana, les frases estan formades per 14 o 15 paraules i que contenen dos verbs, ja que els resultats oscil·len entre 1,7 i 2. No són, per tant, frases simples que continguin només una idea, sinó que probablement són frases amb dos verbs que uneixen dues idees. Aquest aspecte coincideix amb el que marca la norma UNE (AENOR, 2018), segons la qual es permet un màxim de dues idees en una mateixa frase.

Aquest resultat també és lleugerament més elevat que en l'anàlisi d'Arias-Badia i Matamala (en premsa), en què la mitjana és d'1,67 i, per tant, hi ha més frases que es constitueixin amb un sol verb.

Perífrasis verbals

Les perífrasis verbals no apareixen gaire sovint en aquest corpus. Així i tot, com es pot veure a la Taula 5, sí que n'hi ha algunes que es repeteixen amb més freqüència i apareixen en diverses pel·lícules.

	Perífrasis verbals freqüents
Barcelona 1714	anar decidit (2), anar entrant (1), anar disparant (1), anar corrent (1), anar

	avançant (1), anar passant (1), anar traient (1), anar fent (1), anar omplint (1) fer saltar (1), fer pujar (1), deixar caure (3), deixar anar (1), tenir penjat (2)
Benvinguts al Nord	Fer giravoltar (2), anar tornant (1), anar seguint (1), anar passant (1), sortir corrent (1), poder incorporar (1), poder trencar (1), fer girar (1), fer callar (1), fer aturar (1), fer anar (1), deixar caure (1), deixar anar (1)
Durant la tempesta	Deixar caure (3), anar corrent (2), sortir corrent (2), fer pujar (1), deixar anar (1), baixar corrent (1)
El missatger	Fer avançar (2), deixar anar (2), anar lligant (1), anar mirant (1), anar estrenyent (1), anar corrent (1), anar acostant (1), fer caure (1), deixar caure (1)
La catifa màgica	Deixar caure (1), deixar anar (1), anar saltant (1), anar peixent (1), anar corrent (1), anar alçant (1), fer reliscar (1), fer moure (1), fer girar (1), fer caure (1), fer ballar (1), deixar beure (1)
La meva setmana amb la Marilyn	Deixar caure (5) , deixar anar (2), anar acostant (1), sortir corrent (1)
L'aparició	Anar entrant (3), anar endreçant (2), anar traient (1), anar passant (1), anar mirant (1), anar escrivint (1), anar enganxant (1), anar donant (1), anar apilant (1), fer lliscar (1), fer anar (1), deixar caure (1), deixar anar (1)
Operació a Damasc	Anar descordant (1), quedar mirant (1), fer seure (1), fer passar (1), deixar caure (1), deixar anar (1)
Silvio i els altres	Fer girar (2), deixar anar (2), anar retirant (1), anar cobrint (1), anar obrint (1), anar mirant (1), anar acostant (1), anar movent (1), anar fregant (1), anar elevant (1), anar corrent (1), anar buidant (1), anar

	apagant (1), poder oblidar (1), poder viure (1), fer plorar (1), fer vessar (1), deixar lliscar (1)
Tocats pel foc	Fer girar (2), anar fent (1), fer agenollar (1), deixar anar (2), deixar caure (2)

Taula 5. Perífrasis verbals del corpus.

Les que apareixen més sovint són: «deixar caure» (18), «deixar anar» (12) i «fer girar» (6). «Deixar anar» apareix en totes les pel·lícules i «deixar caure» en totes menys una.

A més, s'ha trobat que sovint es fan servir les perífrasis per expressar progressivitat o duració. La construcció més freqüent que ho denota és la d'«anar + gerundi». No s'ha trobat que es fes servir la construcció «estar + gerundi», cosa que coincideix amb el que recomanen tant Bassols i Santamaria (2009) com Puigdomènech, Matamala i Orero (2007).

Amb referència a les perífrasis verbals, la norma UNE (AENOR, 2018: 23) estipula que «[s]e debería evitar el uso de dos o más verbos seguidos, exceptuando las perífrasis con los verbos modales *deber, querer, saber y poder*». En aquesta anàlisi, les perífrasis solen ser amb verbs com «fer», «deixar», «anar», «sortir», etc.

Arias-Badia i Matamala (2021: 13) tenen la perífrasi «fa anar» al capdamunt de la llista, seguida per «deixa anar» i «deixa caure». Tot i que «fer anar» apareix un parell de vegades en aquest corpus, no és de les perífrasis amb més presència, mentre que «deixar caure» i «deixar anar» sí que es repeteixen molt sovint. En general, tot i que no sempre es repeteixen les mateixes perífrasis, sí que es repeteix la forma verbal. El que es pot concloure d'aquests dos corpus és que les perífrasis que es fan servir amb freqüència en els guions d'AD són les construccions «deixar/fer + infinitiu» i «anar + gerundi».

4.2. Anàlisi lèxica automatitzada

Corpus aboutness

L'estudi del *corpus aboutness* es fa a partir de l'anàlisi de les paraules més freqüents que componen el corpus. Com ja he mencionat anteriorment, no s'han

tingut en compte les paraules gramaticals perquè no aporten informació rellevant l'anàlisi.

	<i>Corpus aboutness</i>
Barcelona 1714	Agnès (111), Jan (108), mirar (85), cap (78), noia (73), fer (56), soldat (54), home (52), anar (52), agafar (48), acostar (46), mà (42), sobre (38), dona (37), Jofre (36), carrer (35)
Benvinguts al Nord	Philippe (109), Antoine (67), fer (52) home (48), mirar (45), anar (38), cap (37), Julie (28), dona (28), agafar (28), somriure (26), tot (25), director (24), mà (23)
Durant la tempesta	Vera (143), mirar (93), cap (85), Nico (75), porta (57), Ángel (53), dona (53), home (52), casa (46), mà (45), acostar (42), Leira (41), obrir (37), fer (35)
El missatger	John (161), Daniel (87), cap (66), home (61), mirar (52), tot (42), fer (40), Malik (37), anar (34), cotxe (33), porta (31), asseure (28), agafar (28)
La catifa màgica	catifa (68), Hodja (64), rata (34), Raia (33), guàrdia (33), fer (31), cap (29), sobre (24), anar (22), sultà (20), maragda (19), home (19), nen (18), dona (18), noi (17), mirar (16)
La meva setmana amb la Marilyn	Colin (103), Marilyn (84), noi (59), mirar (48), Larry (44), cap (44), ell (40) dona (35), somriure (34), anar (32), mirada (28), fer (28), porta (25), mà, seu (22), mà (22), sortir (21), Paula (20)
L'aparició	Jacques (121), Anna (118), home (84), mirar (74), noia (72), cap (60), mà (51), periodista (48), foto (48), mirada (46), sobre (45), monja (42), tot (41), asseure (41), seu (29)
Operació a Damasc	Ari (137), home (82), mirar (62), cap (58), mà (50), ell (44), Kim (41), dona (39), fer (37), cotxe (32), mirada (30),

	agafar (30), porta (29), sobre (25), asseure (26), acostar (25), terra (24)
Silvio i els altres	dona (121), Silvio (104), home (99), mirar (82), cap (62), noia (60), Sergio (57), sobre (56), fer (56), ser (55), altre (55), gran (53), tot (49), somriure (43), seu (40), mà (40)
Tocats pel foc	Ange (54), Sogues (48), mirar (43), home (37), noia (32), cap (30), taula (28), Isa (26), asseure (25), fer (21), Fargues (18), dona (18), anar (18), Jau (17), girar (18), agafar (17)

Taula 6. Paraules més freqüents del corpus.

Podem observar que entre les paraules més freqüents d'aquest corpus s'hi troben els noms dels personatges principals, cosa que coincideix amb els resultats d'altres estudis de corpus similars, com el de Salway (2007), el d'Hermosa-Ramírez (2021), el de Matamala (2019b) i el de Reviers (2017).

Amb relació als verbs, he trobat que n'hi ha que es repeteixen en totes les pel·lícules. En especial, es fa ús de «mirar» (surt entre les paraules més freqüents de 10 pel·lícules), «fer» (en 9 pel·lícules) i «anar» (en 6 pel·lícules). Es tracta de verbs comuns per a descriure un canvi de focus, una acció o un canvi de lloc, aspectes que sovint es mostren en pantalla, però que no es poden deduir fàcilment per l'àudio. En el corpus en català de Matamala (2019b) els verbs més freqüents són: «mirar» (98), «haver» (48), «deixar» (49), «caminar» (42), «fer» (37), «aturar» (35) i «parlar» (34). «Mirar» és un dels verbs que més apareix en tots els estudis de corpus d'AD, ja que el que descriu no es pot deduir per l'àudio.

Per altra banda, es pot veure que substantius comuns com «home», «dona», «mà» o «carrer» apareixen molt sovint. En aquest cas, també es tracta de paraules que es poden fer servir per a descriure un canvi de focus, una acció o un canvi de lloc. Aquest resultat coincideix amb els estudis de corpus que s'han comentat en el marc teòric, en què «home», «dona» i paraules relacionades amb parts del cos apareixen amb freqüència (Salway, 2007; Arma, 2011; Reviers, 2017 i Matamala, 2019b). De fet, són paraules que sovint responen a les preguntes «qui», «què» i «on». També es pot afegir que a cada pel·lícula apareixen substantius relacionats amb la temàtica del producte. Per exemple, a la pel·lícula *Barcelona 1714*, hi apareix sovint la paraula «soldat», de la mateixa

manera que en el corpus del projecte VIW (Matamala, 2019b), s'hi troben paraules d'objectes comuns com «got» (42) o «mòbil» (39), que estan relacionades amb la temàtica del vídeo.

Hermosa-Ramírez (2021) també estudia el *corpus aboutness* dels guions d'AD d'òperes. Destaca l'ús de noms propis i paraules relacionades amb la identificació de personatges com, per exemple, «choir, queen, lady, soldier, woman and man» (2021: 14), de verbs auxiliars i copulatius, però també de moviment com «to arrive, to go, to disappear, to enter, to stay» (2021: 14) i de comunicació, com ara «to say, to ask» (2021: 14). Afegeix que els resultats coincideixen amb els que s'han obtingut en altres estudis de corpus d'AD, amb la diferència que en les AD d'òperes, entre les vint paraules més freqüents, no hi apareixen mots com parts del cos, objectes o verbs que facin referència a la descripció de personatges.

En l'anàlisi d'Arias-Badia i Matamala (en premsa: 19-20), destaquen l'ús de les paraules «fer», «mirar», «cap» i «mà» i, com es pot observar en aquest corpus, són paraules que es repeteixen amb freqüència, tot i que hi ha paraules homògrafes que es podrien referir a diferents conceptes. Per exemple, «cap» pot ser substantiu, adjectiu o preposició, i sense el context no es pot saber a quin es refereix.

TTR

El resultat de la *type-token ratio* va relacionat amb el nombre de paraules úniques i serveix per a calcular la riquesa lèxica d'un text. Tanmateix, cal tenir en compte que «the ratio will be largely influenced by the text length – the shorter the text, the bigger the ratio» (Hermosa-Ramírez, 2021: 20). Això es deu al fet que, com més llarg sigui un text, menys possibilitats hi ha que apareguin moltes paraules noves, ja que n'hi ha que inevitablement es repetiran (com, per exemple, les conjuncions). Per tant, com més s'acosti la ràtio a 1, més paraules noves hi haurà.

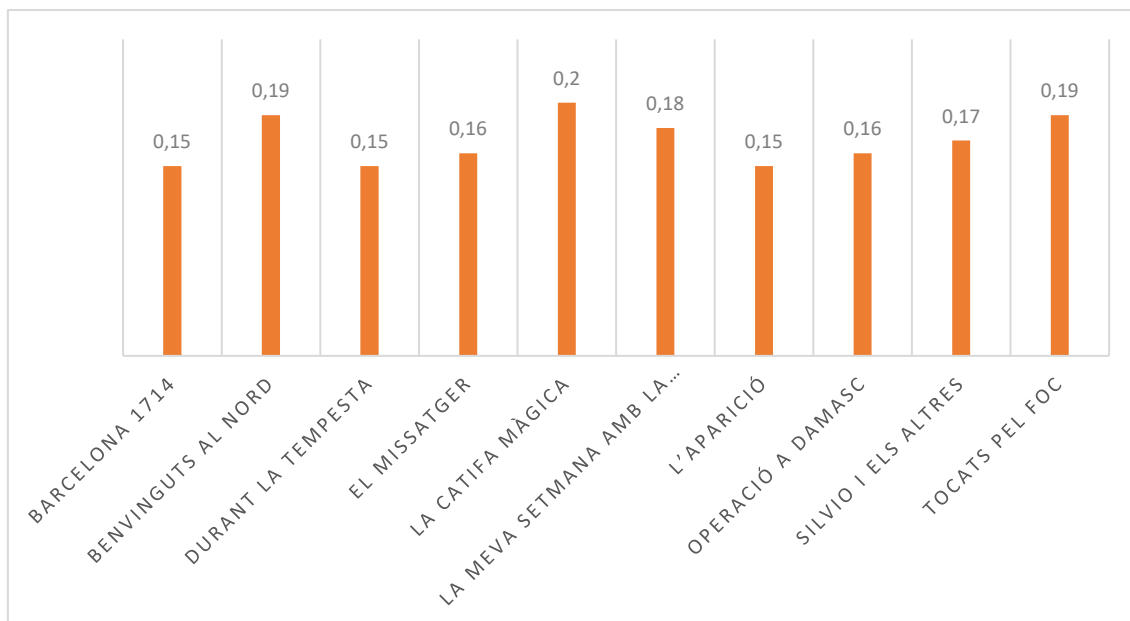

Figura 4. Valor de la type-token ratio.

En aquesta anàlisi hem obtingut una mitjana de 0,17 (els resultats oscil·len entre 0,15 i 0,2) i apunta al fet que les paraules es repeteixen (no es fa servir un vocabulari gaire variat), és a dir, hi deu haver més repeticions que no pas ús de sinònims. De fet, Taylor (2015) recomana no fer-ne servir i mantenir una mateixa paraula per a un mateix referent per afavorir la cohesió (i la comprensió). Bernabé i Orero (2020), comenten que la cohesió és essencial per ajudar a la comprensió. Per altra banda, es recomana als professionals de l'AD que facin servir un llenguatge viu i variat per tal d'ajudar el públic a fer-se una idea del que passa en pantalla (Puigdomènech et al., 2007; Taylor, 2015), i s'encoratja l'ús d'expressions fraseològiques per a evitar la monotonia (Bassols i Santamaria, 2009).

En el seu estudi, Hermosa-Ramírez (2021) obté un resultat del 20,53 %, que demostra una riquesa lèxica relativament baixa. Tanmateix, quan ho compara amb la TTR obtinguda a cada AD per separat, els resultats són més elevats, cosa que, segons Hermosa-Ramírez, apunta al fet que les diferents AD tenen lèxic en comú, és a dir, les paraules no necessàriament es repeteixen dins d'un mateix guió, però sí que apareixen en general en guions d'AD. Si es compara amb el 17 % d'aquest estudi, podem veure que el resultat no varia gaire, tot i que la mostra que utilitza (de 3.043 paraules) és menor que en les pel·lícules d'aquesta anàlisi. Hermosa-Ramírez (2021) també calcula la TTR estandarditzada (*standardized TTR*) i el resultat que obté és de 39,16 %. Per calcular la TTR

estandarditzada es fa servir la mateixa fórmula, però es calcula per cada x paraules (normalment cada 1000 paraules) i llavors se'n fa la mitjana (Scott, 2009).

Reviere (2017) fa servir la fórmula de la TTR estandarditzada i obté un resultat de 0,38 amb un corpus de 154.570 paraules, és a dir, més gran que les 83.869 paraules d'aquest corpus, però calculant-ho amb mostres més petites i fent la comparació. El seu resultat coincideix amb el d'Hermosa-Ramírez quan calcula la TTR estandarditzada. Tot i la diferència entre els resultats que s'obtenen de la TTR i la TTR estandarditzada, en els guions d'AD no se sol superar una ràtio del 50 % (Hermosa-Ramírez, 2021).

Arias-Badia i Matamala (2021) obtenen una TTR de 0,21, un resultat que no s'allunya del que s'ha obtingut en aquesta anàlisi.

Com ja he comentat anteriorment, com més gran és la mostra, més repeticions hi haurà. És per això que també es recomana calcular la ràtio lema/token.

Riquesa lèxica (lema/token)

Com comenten Granger i Wynne (1999: 3) —en el cas específic de persones que aprenen anglès—, «[a] learner who uses five different forms of the verb go (go/goes/going/gone/went) in one and the same text has a less varied vocabulary than the one who uses five different lemmas (such as go/come/leave/enter/return)». El mateix concepte es pot aplicar a la riquesa lèxica de les AD en català. Les AD potser no presenten tanta varietat pel que fa als temps verbals (ja que normalment es fa servir el present i la tercera persona del singular), però en català sí que ens trobem amb flexió de gènere i de persona. El resultat d'aquest càlcul es pot observar a la figura que es mostra a continuació (Figura 5). En el càlcul de la TTR, «cansat» i «cansada» serien dues paraules diferents, mentre que quan es té en compte el lema, només compta com a una paraula.

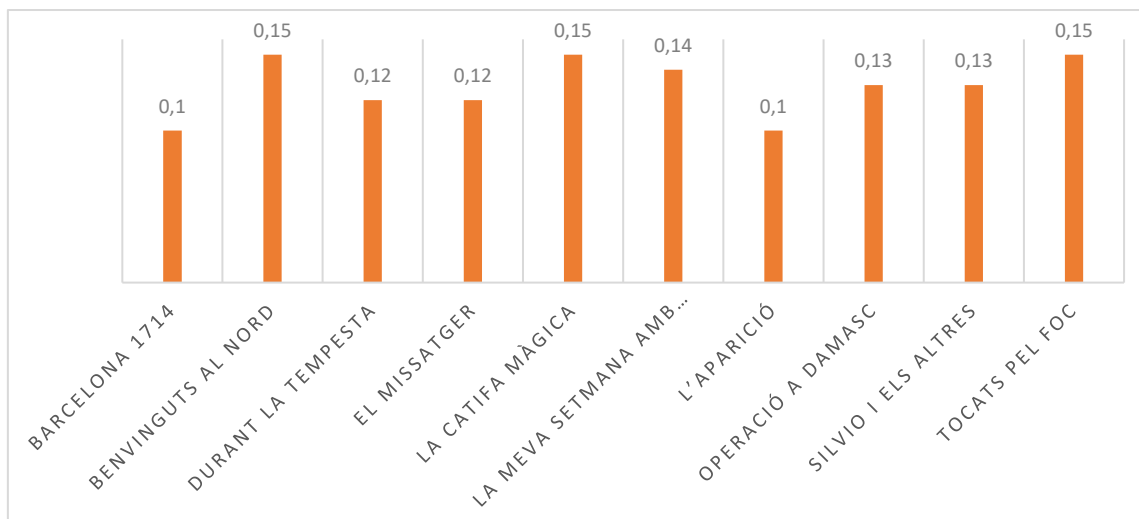

Figura 5. Valor de la riquesa lèxica (lema/token)

La mitjana d'aquesta variable és de 0,13. Per tant, no hi ha gaires lemes nous i podem concloure que es repeteixen força les paraules. Tampoc no hi ha una gran diferència entre la TTR i la variable lema/token. Probablement, és a causa de la flexió de gènere o persona d'alguns adjectius i, en el cas de la persona, també dels verbs.

Els resultats de l'anàlisi d'Arias-Badia i Matamala (2021) són semblants proporcionalment. El seu resultat pel que fa a la riquesa lèxica (lema/token) també és inferior al de la TTR. Obtenen un valor de 0,16 i, igual que amb el resultat de la TTR, és lleugerament més alt que el d'aquesta anàlisi.

Paraula lèxica/token

En aquesta variable es calcula el percentatge de paraules lèxiques sobre el nombre total de paraules, és a dir, quantes paraules lèxiques hi ha respecte als mots gramaticals.

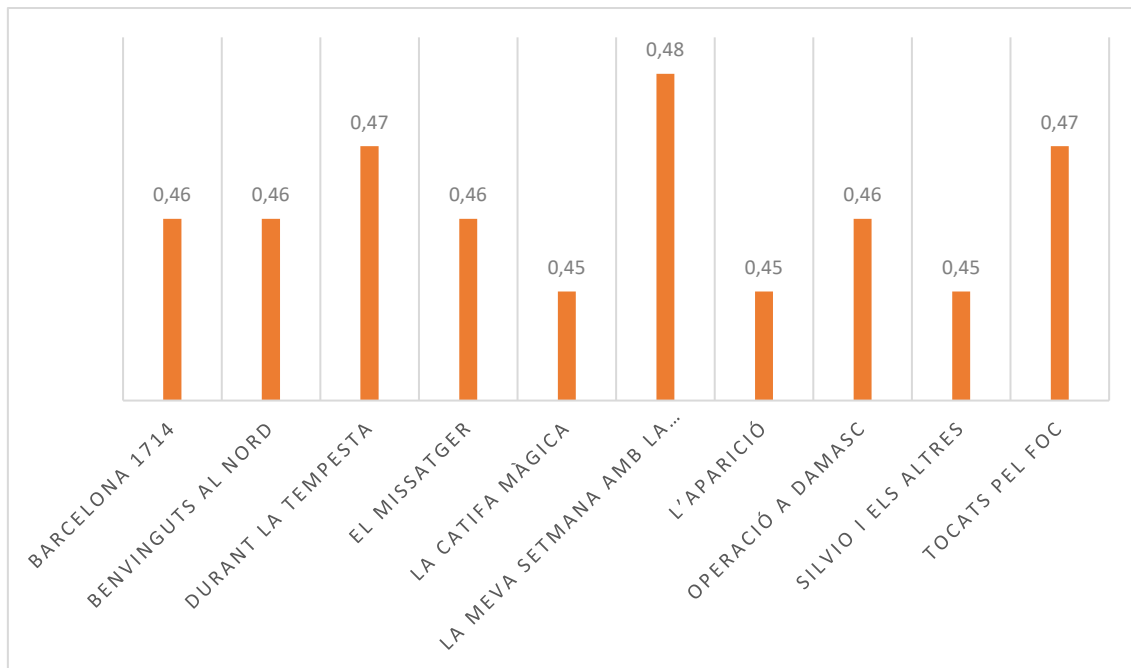

Figura 6. Valor de la càrrega informativa (paraula lèxica/token)

Com a font de comparació, podem agafar el que explica Johansson, que argumenta que «a large majority of the spoken texts have a lexical density of under 40%, while a large majority of the written texts have a lexical density of 40% or higher» (2008: 65). Cal remarcar, però, que també comenta que aquest percentatge pot variar en altres idiomes. Castellà Lidon (2001) comprova si es pot fer servir aquesta mesura en textos en català i obté que les converses informals que analitza (llenguatge oral) també tenen resultats per sota del 40 %. En aquesta anàlisi hem obtingut una mitjana de 0,46 (46 %), que equivaldria, per poc, a la densitat lèxica que correspon als textos escrits. Aquest resultat també coincideix amb els d'Arma (2011), en què conclou que els guions d'AD tenen més semblances amb els textos escrits, que no pas amb els textos orals.

Arias-Badia i Matamala (2021) obtenen un resultat molt semblant: 0,45. Per tant, podem concloure que els guions d'AD són textos escrits que imiten, en certa manera, la senzillesa del discurs oral.

Gunning Fog Index

El Gunning Fog Index (GFI) és una mesura per calcular la lecturabilitat d'un text. Perego ho descriu de la següent manera:

The Gunning Fog Index is a readability test devised specifically for English writing. The index estimates the years of formal education a person needs to understand

text on first reading. For instance, a fog index of 6 means that the text in question requires the reading level of a United States sixth grader (approximately 12 years) (2020: 176).

Tot i que aquesta fórmula s'ha dissenyat per a la llengua anglesa, s'afegeix en aquesta anàlisi amb motiu de comparació i perquè, inicialment, es parteix de la hipòtesi que, com que el català té bastants mots monosil·làbics, podria aportar resultats equiparables amb la taula de comparació de l'anglès.

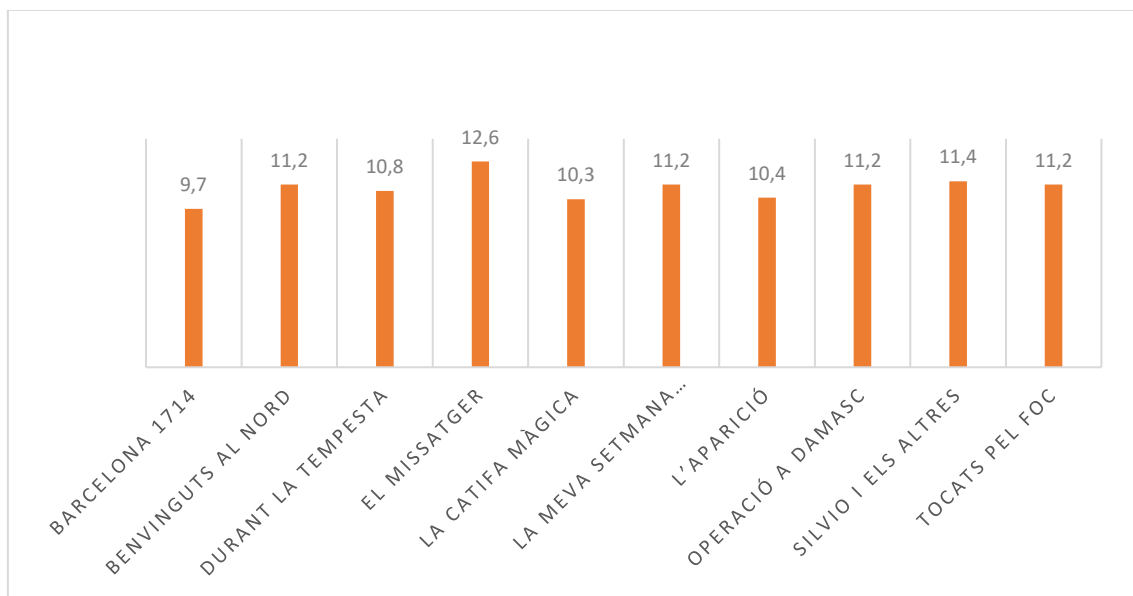

Figura 7. Gunning Fog Index.

En anglès, el valor ideal per a assegurar que un text és comprensible per al públic general és de set o vuit, mentre que el límit es troba a 12, el nivell d'una persona que està acabant batxillerat (Web XF, s.f.).

En aquesta anàlisi hem obtingut una mitjana d'11. No es troba dins del que es considera valor ideal (entre set i vit), però, segons la taula de comparació de l'anglès, es tracta d'un text que poden entendre alumnes de batxillerat, és a dir, entra dins del que es considera comprensible.

Perego (2020) fa servir el Gunning Fog Index per comparar la dificultat de guions d'AD de pel·lícules amb les AD d'art (ambdós textos en anglès). Els resultats que obté són de 4,07 per a les pel·lícules i de 16,13 per a les AD d'art.

El resultat del GFI per a les AD de pel·lícules en anglès és molt inferior al que obtenim en aquesta anàlisi, però, tot i l'abundància de mots monosil·làbics en català, considero que l'anglès té més paraules curtes que no pas el català. Si agafem com a exemple verbs presents al *corpus aboutness*, podem observar que «sit» o «smile», d'una síl·laba, en català ja s'haurien de comptar com a

paraules complexes (asseure i somriure). «Look», una de les paraules més freqüents en els corpus, en català és «mirar», de dues síl·labes, però «mirada», que també apareix al *corpus aboutness*, ja en té tres. Robin Pollack (2016) ho comprova comparant prop de 19.000 paraules més freqüents en anglès i en castellà, i troba que l'anglès fa servir paraules d'una o dues síl·labes (24,84 % i 38,98 %, respectivament), amb una freqüència similar a l'ús de paraules de tres i quatre síl·labes en castellà (41,76 % i 24,43 %, respectivament).

Per altra banda, com mencionen a Web XF (s.f.), tot i que es considera «a fairly accurate measure of readability, the Gunning Fog Index has some limitations. For instance, it doesn't take into account that not all multi-syllable words are difficult».

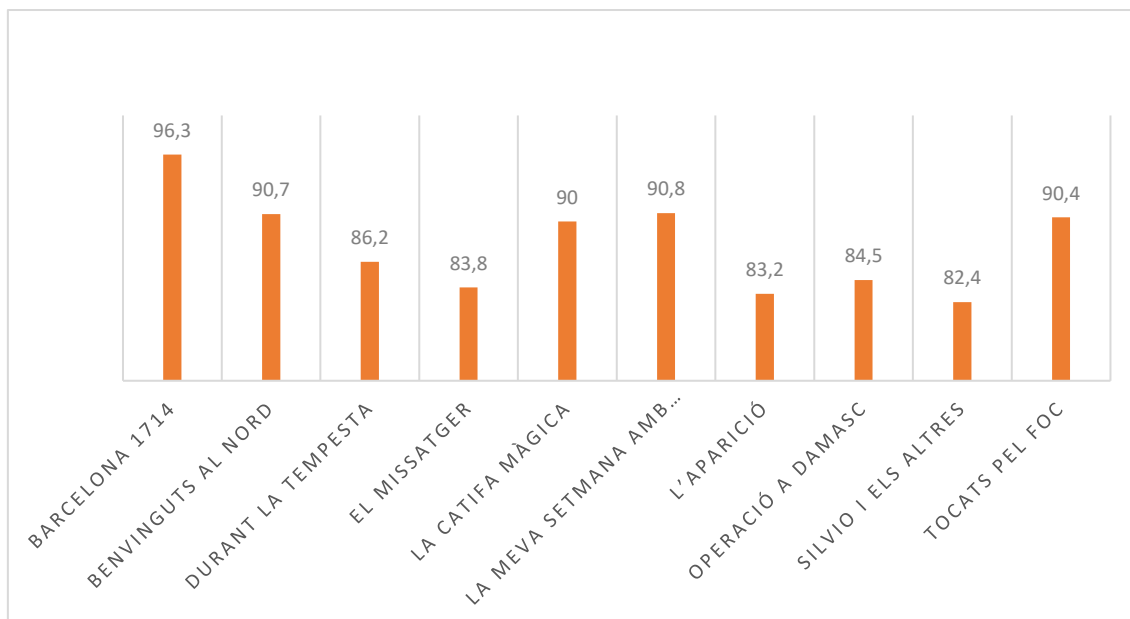
Pel que fa al GFI, la mitjana que obtenen en l'anàlisi d'Arias-Badia i Matamala (en premsa) és de 13. Aquest resultat també queda a prop de la mitjana d'11 obtinguda en aquesta anàlisi, tot i que, a diferència d'altres càlculs, és lleugerament més alt, cosa que coincideix amb els resultats de la riquesa lèxica (per la TTR i la variable lema/toquen obtenien resultats més elevats). Això apunta al fet que hi ha més paraules «difícils» en les pel·lícules que analitzen Arias-Badia i Matamala, però les estructures sintàctiques són més senzilles.

A l'estudi d'Arias-Badia i Matamala (en premsa), també calculen el GFI de tres resums d'òpera adaptats al llenguatge de LF per comparar si es pot aplicar aquest càlcul al català. Sorprenentment, obtenen una mitjana de 14,99, amb resultats que van de 13,06 a 16,23. Per tant, les AD analitzades tenen menys paraules «difícils» que un text validat com a fàcil de comprendre.

Veient els resultats obtinguts, crec que el GFI és una fórmula que es podria fer servir per a la llengua catalana, però caldria ajustar la taula de comparació de l'anglès a la realitat del català.

Índex de llegibilitat Flesch-Szigriszt

Tot i que no es podrà oferir una comparació amb l'estudi d'Arias-Badia i Matamala, és una fórmula que permet interpretar millor els resultats, tenint en compte que ha estat validada per la llengua castellana (Barrio Cantalejo, 2007) i s'aplica sovint a la llengua catalana (Pérez Colomé, 2011).

Els resultats d'aquest càlcul s'interpreten de la manera següent (Barrio Cantalejo, 2007: 323):

Resultat	Nivell	Referència
> 80	Molt fàcil	Educació primària, còmic.
65 – 80	Bastant fàcil	Educació primària, revistes o llibres.
55 – 65	Normal	Educació secundària, premsa general.
40 – 55	Bastant difícil	Batxillerat, divulgació científica i mitjans de comunicació especialitzats.
< 40	Molt difícil	Nivell universitari, articles científics.

Taula 7. Taula de comparació per a l'índex Flesch-Szigriszt.

En aquesta anàlisi, no hi ha cap AD amb un valor inferior a 80 i, per tant, entren dins de la categoria «molt fàcil». La mitjana és de 87,8. La pel·lícula amb el resultat més baix és *Silvio i els altres*, que té el segon valor més alt pel que fa al GFI, i és la pel·lícula amb més paraules per frase (17,7).

De moment, en el context de les AD, aquest índex només s'ha emprat en un estudi d'Hermosa-Ramírez (comunicació personal), en què calcula i compara l'índex Flesch-Szigriszt en un corpus operístic en català d'AD i AI. Segons els

resultats que obté, les AD es troben en el nivell «bastant fàcil» o «molt fàcil» (Hermosa-Ramírez, comunicació personal).

4.3. Anàlisi lèxica manual

L'estudi de l'anàlisi manual se centra al voltant del lèxic. S'ha tingut en compte si apareixen neologismes, estrangerismes o termes complexos (s'hi inclou la terminologia), si hi ha metàfores, frases fetes, locucions o frases amb sentit figurat i si s'empren adverbis acabats en *-ment*.

	Anàlisi manual
Barcelona 1714	Termes complexos: casaca, tricorn, baioneta, filipista, baluard, orfebreria Locucions i expressions: de fit a fit Adverbis acabats en <i>-ment</i>: lentament, fixament, directament
Benvinguts al Nord	Estrangerismes: pòster, cúter Termes complexos: gendarme, consternar, flanquejar, talaia, rònc Locucions i expressions: de fit a fit, ulls com taronges, portar a coll, menjar a petons Adverbis acabats en <i>-ment</i>: fixament
Durant la tempesta	Estrangerismes: power (prem el power), box (d'hospital), pòstit, pàrquing Termes complexos: ressonància magnètica, especejament, condescendència, hospital psiquiàtric, Locucions i expressions: de fit a fit, ulls com taronges Adverbis acabats en <i>-ment</i>: silenciosament, lentament, lleugerament, totalment, fixament, plàcidament, intensament
El missatger	Estrangerismes: whisky, tràiler, pàrquing, xec Termes complexos: narcotraficant, narcotràfic, càrtel de narcotràfic, narcòtic, cocaïna Locucions i expressions: de fit a fit, menjar a petons

	Adverbis acabats en <i>-ment</i>: fixament, lentament Abreviacions: DEA
La catifa màgica	Locucions i expressions: com si surtegés, com si fossin cavall i genet Adverbis acabats en <i>-ment</i>: directament, lentament
La meva setmana amb la Marilyn	Estrangerismes: whisky, mambo Termes complexos: flaquejar, extasiat Locucions i expressions: de fit a fit Adverbis acabats en <i>-ment</i>: sensualment, gratament, fixament, lentament, suaument, juntament, totalment, lleument
L'aparició	Estrangerismes: Cúter, Google, pòster, Skype, office, box, walki Termes complexos: ginecologia, ressonància Locucions i expressions: de fit a fit Adverbis acabats en <i>-ment</i>: lleument, fixament, intensament, profundament, tímidament, profundament, lentament Abreviacions: ONG
Operació a Damasc	Estrangerismes: whisky, en off, beisbol, pàrquing, xofer, xauarma Termes complexos: parsimònia, lacrimal, xauarma, uixer, hieràtic Locucions i expressions: de fit a fit Adverbis acabats en <i>-ment</i>: fixament, lleument, lentament
Silvio i els altres	Estrangerismes: zòdiac, pòstit, iot, jacuzzi Termes complexos: haima, cocaïna (o coca), zòdiac, faquir Locucions i expressions: de fit a fit, somriure d'orella a orella Adverbis acabats en <i>-ment</i>: clarament, fixament, lentament, totalment, rítmicament, sensualment, sinuosament, perfectament, atentament, lleugerament

Tocats pel foc	Termes complexos: flanquejar, quinqué, gibrelleta Locucions i expressions: de fit a fit Adverbis acabats en <i>-ment</i> : fixament, lentament
-----------------------	--

Taula 8. Anàlisi manual lèxica dels guions.

Pel que fa a neologismes i estrangerismes, he observat que la majoria de paraules que hi apareixen han estat adoptades en el lèxic del dia a dia. Per exemple, al guió de *L'aparició* hi apareixia «Google» i «Skype». «Walkie» (de *walkie-talkie*) és una paraula estrangera, però també és l'opció que més es coneix popularment, tenint en compte que la paraula en català és «transceptor» o «transceptor portàtil». Altres estrangerismes que s'hi troben són paraules que s'han introduït en el lèxic del dia a dia, com ara «whisky», «beisbol», «cúter», «tràiler» (vehicle) o «xec». També hi ha «pòstit» i «zòdiac» (llanxa, vaixell), noms de marca que han acabat designant el producte. L'única paraula estrangera que no s'ha adaptat és «power» (en el sentit de fer clic sobre el botó de *power* per apagar un aparell).

Així mateix, a la pel·lícula *L'aparició* hi ha ocasions en què en el mateix guió s'empra la paraula anglesa «office» (d'oficina o despatx), mentre que en altres moments fan servir «oficina» (en una ocasió dins d'una mateixa unitat descriptiva). El mateix passa amb «pàrquing» i «aparcament».

No hi ha metàfores ni frases fetes, però sí que apareixen algunes comparacions, frases amb sentit figurat i l'expressió «de fit a fit», que es repeteix sovint per indicar «mirar fixament». Les comparacions són comunes o fàcils d'entendre. Per exemple, per designar sorpresa hi ha la frase «obrir els ulls com taronges» o, en el context d'algué que vola sobre una catifa, es fa servir la comparació «com si surfegés». Aquesta última es troba en el guió de *La catifa màgica*, una pel·lícula destinada al públic infantil. Com a exemple d'expressió amb sentit figurat hi ha la frase «menjar a petons», que també és bastant comuna en el lèxic del dia a dia.

No hi ha una abundància de termes complexos, però sí que se'n poden trobar. Depèn, sobretot, de la temàtica de la pel·lícula. De la mateixa manera que la temàtica general de la pel·lícula influeix en el *corpus aboutness*, també influeix en si s'ha d'emprar o no termes d'un camp en concret. Per exemple, a la pel·lícula *Barcelona 1714*, una pel·lícula bèl·lica, hi apareixen paraules com «filipista»,

«baioneta» o «tricorn». A *El missatger*, una pel·lícula de drama criminal, sovint s'hi troben paraules relacionades amb el narcotràfic. La norma ISO (en premsa) recomana evitar els termes complexos o, en cas que no es puguin evitar, explicar el concepte, però també cal tenir en compte que el fet d'haver d'explicar conceptes pot comportar restriccions d'espai i dificultar la tasca (Perego, 2020).

Per altra banda, la norma UNE (AENOR, 2018) marca que es poden fer servir els acrònims, però recomana evitar l'ús de sigles. En el guió analitzat, s'ha trobat que en una ocasió utilitzen la paraula «ONG», que és una paraula coneguda. Tanmateix, a la pel·lícula *El missatger* també hi apareix «DEA» per fer referència a l'agència federal dels Estats Units que s'encarrega del narcotràfic, la *Drug Enforcement Administration*. En aquest cas, no es tracta d'una sigla coneguda —a més, també es pot fer servir per a fer referència als desfibril·ladors externs automàtics (DEA)— i també caldria explicar-la (si no quedés clar amb el diàleg).

Finalment, pel que fa als adjectius acabats en *-ment*, la norma UNE recomana evitar-los (AENOR, 2018), però apareixen en tots els guions d'AD analitzats. Tot i això, el percentatge d'adverbis que acaben en *-ment* és molt baix. A la Taula 9, es mostra amb quina freqüència apareixen els elements que s'han analitzat. Es calcula el percentatge de cada aspecte sobre el total de les paraules lèxiques.

	Adv. <i>-ment</i>	Estrangerismes	Termes complexos	Expressions i locucions
Barcelona 1714	0,18 %	-	0,58 %	0,03 %
Benvinguts al Nord	0,03 %	0,07 %	0,42 %	0,23 %
Durant la tempesta	0,42 %	0,1 %	0,08 %	0,21 %
El missatger	0,12 %	0,77 %	0,2 %	0,1 %
La catifa màgica	0,01 %	-	-	0,1 %
La meva setmana amb la Marilyn	0,45 %	0,14 %	0,07 %	0,07 %
L'aparició	0,32 %	0,25 %	0,04 %	0,04 %

Operació a Damasc	0,31 %	0,51 %	0,17 %	0,14 %
Silvio i els altres	0,54 %	0,29 %	0,25 %	0,13 %
Tocats pel foc	0,09 %	-	0,43 %	0,09 %

Taula 9. Percentatge sobre el total de paraules lèxiques dels elements analitzats manualment.

Com es pot observar, els percentatges dels elements analitzats són molt baixos, però són aspectes que cal tenir en compte quan s'escriu una AD fàcil.

En vista dels resultats obtinguts en l'anàlisi manual podem concloure que, en primer lloc, no hi ha una abundància de paraules estrangeres. De fet, si es fan servir, són paraules que s'han introduït al llenguatge del dia a dia. Els termes complexos tampoc no apareixen amb freqüència i no solen ser paraules específiques d'un àmbit en concret, sinó que són conegudes per al públic general, però que en una AD adaptada s'haurien d'explicar, generalitzar o valorar altres estratègies. Per acabar, tot i que en les guies d'AD s'encoratja l'ús de metàfores, comparacions, etc., apareixen rarament en els guions analitzats i, per tant, concorda amb les normes de LF.

5. Conclusions

A continuació, s'exposaran les conclusions d'aquest treball, en què s'avaluarà l'assoliment dels objectius i es revisaran les hipòtesis plantejades a l'inici del treball. Tot seguit, es valoraran els resultats, es comentaran les limitacions que ha tingut aquest treball i, per acabar, es plantejaran les línies futures d'investigació.

L'objectiu general del treball era elaborar una anàlisi lingüística d'una mostra de guions d'AD per determinar si eren «fàcils», entenent com a «fàcil» el que marquen les normes de lectura fàcil (LF). L'objectiu s'ha assolit, ja que s'ha pogut dur a terme l'anàlisi i interpretar-ne els resultats. Com que aquest treball replicava la metodologia de l'estudi d'Arias-Badia i Matamala (2021; en premsa), l'objectiu específic era comparar els resultats obtinguts en els dos estudis. També s'ha assolit en major part, excepte la comparació de la sintaxi en l'anàlisi manual que finalment ha quedat fora de l'abast d'aquest treball.

Per al primer objectiu, partia de la hipòtesi que els aspectes sintàctics coincidirien amb les normes de LF, però que caldria adaptar el lèxic. Com s'ha pogut veure, els resultats quantitatius apunten a una sintaxi senzilla i un lèxic amb poca variació lingüística, cosa que coincideix amb les normes de LF. Tanmateix, els resultats de l'anàlisi manual lèxica suggereixen que en alguns casos puntuals les AD s'allunyen de les normes de LF, concretament pel que fa als termes complexos, les abreviacions i els adverbis acabats en *-ment*.

Per al segon objectiu, la hipòtesi inicial era que els resultats serien similars a l'estudi previ. Exceptuant el valor de la llargada de les frases del guió de *Silvio i els altres*, aquesta hipòtesi s'ha confirmat.

Els resultats obtinguts suggereixen que les AD i la LF tenen aspectes en comú. Pel que fa a la sintaxi, les AD i les normes de LF tenen en comú que es prioritza l'ús de frases curtes (d'unes 14 paraules de mitjana) i amb dos verbs, no s'abusa de les perífrasis verbals i hi ha poca varietat lingüística. Altrament, amb referència al lèxic, el Gunning Fog Index (GFI, una fórmula per determinar la lecturabilitat a partir de les paraules complexes) i l'índex de llegibilitat Flesch-Szigriszt (es calcula a partir del nombre de síl·labes) apunten a un vocabulari fàcil i sense gaires paraules complexes.

En l'anàlisi manual lèxica trobem aspectes que les normes de LF recomanen evitar: els termes complexos, les abreviacions i els adverbis acabats en *-ment*. Tot i això, són paraules que apareixen amb una freqüència molt baixa.

Amb tot, els resultats són prometedors de cara a la possibilitat d'adaptar les AD als criteris de LF sense haver d'aplicar grans canvis a l'original i apunten al fet que les audiodescripcions actuals són fàcils.

Aquest treball també presenta algunes limitacions. En primer lloc, he trobat que no hi ha gaires fonts de comparació en català en els àmbits de les AD, de la LF i de la lecturabilitat. Mentre que en anglès hi ha més bibliografia per interpretar i comparar els resultats, no és un àmbit que s'hagi treballat gaire en català.

Així mateix, cal tenir present que aquest treball es basa en unes normes que estan pensades per a textos escrits i podria ser que hi hagués diferències entre l'adaptació que requereix un text escrit i la que requereix un text oral.

L'altra limitació amb què es troba aquest estudi és que, a causa de restriccions temporals, no s'ha pogut dur a terme l'anàlisi manual de la sintaxi que se centrava a examinar l'ordre de les frases i la presència de frases en veu passiva.

En investigacions futures, el següent pas seria dur a terme un cas pràctic i fer la validació final per determinar si caldria una AD estàndard i una d'adaptada o si es podrien ajustar les AD actuals. També caldrà tenir en compte la dificultat del diàleg original i evitar que s'acabi adoptant una actitud paternalista amb les persones cegues o amb baixa visió.

Adicionalment, en aquesta anàlisi ens hem centrat a replicar un estudi previ amb una mostra més recent, però també seria interessant repetir aquest mètode en altres llengües per comprovar si els resultats coincideixen i si seria possible fer una adaptació de les respectives AD.

6. Bibliografia

- Arias-Badia, B [Blanca] i Matamala, A. [Anna]. (2020). Audio description meets Easy-to-Read and Plain Language: results from a questionnaire and a focus group in Catalonia. *Zeitschrift Für Katalanistik*, 33, 251–270.
- Arias-Badia, B. [Blanca] i Matamala, A. [Anna] (2021). *Audio description from an E2U Language Perspective. A corpus-based study* [Diapositives de PowerPoint]. Language and the media 2021.
<https://ddd.uab.cat/record/249611?ln=en>
- Arias-Badia, B. [Blanca] i Matamala, A. [Anna] (en premsa). *Audio description from an easy-to-understand language perspective: A corpus-based study in Catalan*.
- Arma, S. [Saveria] (2011). *The language of filmic audio description: A corpus-based analysis of adjectives*. Università Degli Studi Di Napoli Federico II.
- Associació Espanyola de Normalització i Certificació. (2005). *Audiodescripción para personas con discapacidad visual. Requisitos para la audiodescripción y elaboración de audioguías* (UNE 153020).
- Associació Espanyola de Normalització i Certificació. (2018). *Lectura fácil. Pautas y recomendaciones para la elaboración de documentos* (UNE 153101 EX).
- Audio Description: Lifelong Access for the Blind (2017). *Home*.
<https://www.adlabpro.eu/>
- Barrio Cantalejo, I. [Ines] (2007). *Legibilidad y salud: los métodos de medición de la legibilidad y su aplicación al diseño de folletos educativos sobre salud* [Tesi doctoral, Universidad Autónoma de Madrid].
- Bassols, M. [Margarida], Santamaria, L. [Laura] (2009). *L'audiodescripció en català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions.
- Bernabé, R. [Rocío] (2019). *Intellectual Output 2 – Final Report*. EASIT.
<https://ddd.uab.cat/record/204739>

- Bernabé, R. [Rocío] i Orero, P. [Pilar] (2020). Easier audio description: exploring the potential of Easy-to-Read principles in simplifying AD. Bernabé, R. [Rocío]. *Easy audiovisual content for all: Easy-to-Read as an enable of easy, multimode access services* [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona], pp. 49-74.
- Bittner, H. [Hansjörg] (2012). Audio description guidelines: A comparison. *New Perspectives in Translation* 20, 41-61. https://www.uni-hildesheim.de/media/migrated/content/uploads/AD_Guidelines_Comparison_-_Read.pdf
- Cabeza-Cáceres, C. [Cristóbal] (2013). *Audiodescripció i recepció. Efecte de la velocitat de narració, l'entonació i l'explicitació en la comprensió fílmica* [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. https://www.tdx.cat/documents/46/91/69/46916912344474722413242404452563370619/document_9.pdf
- Castellà Lidon, J. M. [Josep M.] (2001). *La complexitat lingüística en el discurs oral i escrit: densitat lèxica, composició oracional i connexió textual* [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra].
- Díaz-Cintas, J. [Jorge] (2010). La accesibilidad a los medios de comunicación audiovisuales a través del subtitulado y de la audiodescripción. L. [Luis] González, P. [Pollux] Hernández (ed), *El español, lengua de traducción para la cooperación y el dialogo* (pp. 157-180). ESLEtRA. <https://www.researchgate.net/publication/314262122>
- Fryer, L. [Louise] i Romero-Fresco, P. [Pablo] (2014). Audiointroductions. A. [Anna] Maszerowska, A. [Anna] Matamala, i P. [Pilar] Orero (eds). *Audio description : New perspectives illustrated* (pp. 11-28). John Benjamins Publishing Company.
- García Muñoz, O. [Óscar] (2012). *Lectura fácil: Métodos de redacción y evaluación*. Real Patronato sobre Discapacidad. <https://www.plenainclusion.org/wp-content/uploads/2021/03/lectura-facil-metodos.pdf>

- García Muñoz, O. [Óscar] (2014). *Lectura fácil*. Madrid: Ministerio de Educación de España.
- García Muñoz, O. [Óscar] i Matamala, A. [Anna] (2021). Easy Language in Spain. C. [Camilla] Lindholm i U. [Ulla] Vanhatalo (eds). *Handbook of Easy Languages in Europe* (pp. 493-525). Frank & Timme.
- Granger, S. [Sylviane], & Wynne, M. [Martin] (1999). Optimising measures of lexical variation in EFL learner corpora. J. [John] Kirk (ed). *Corpora galore* (pp. 249-257). Rodopi.
- Greco, G. M. [Gian Maria] (2019). *Accessibility Studies: Abuses, Misuses and the Method of Poietic Design*. HCI International 2019 – Late Breaking Papers (pp. 15–27). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-30033-3_2
- Grupo de Expertos de Lectura Fácil de Plena Inclusión Madrid (2018). *Validacion de textos en lectura facil: aspectos metodologicos y sociolaborales*. Plena inclusión Madrid. <https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2018/09/Manual-validaci%C3%B3n-final.pdf>
- Hermosa-Ramírez, I. [Irene] (2021). The hierarchisation of operatic signs through the lens of audio description. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación* 13, 184-219.
- Johansson, V. (2008). Lexical diversity and lexical density in speech and writing: A developmental perspective. *Working papers/Lund University, Department of Linguistics and Phonetics*, 53, 61-79.
- Lindholm, C. [Camilla], Vanhatalo, U [Ulla]. (2021). Introduction. C. [Camilla] Lindholm i U. [Ulla] Vanhatalo (eds), *Handbook of Easy Languages in Europe* (pp. 11-26). Frank & Timme.
- Machuca, M. J. [María Jesús], Matamala, A. [Anna], Ríos, A. [Antonio] (2020). Los audiodescriptores: voces neutras y voces agradables. *Loquens*, 7(2), e076. <https://doi.org/10.3989/loquens.2020.076>

- Mackiewicz, J. [Jo] i Thompson, I. [Isabelle] (2016). Adding Quantitative Corpus-Driven Analysis to Qualitative Discourse Analysis: Determining the Aboutness of Writing Center Talk. *The Writing Center Journal*, 35(3), 187–225.
- Matamala, A [Anna] i Orero, P. [Pilar] (2009). L'accessibilitat a Televisió de Catalunya : parlem amb Rosa Vallverdú, directora del departament de Subtitulació de TVC. *Quaderns: Revista de traducció*, 301-312.
<https://ddd.uab.cat/pub/quaderns/11385790n16/11385790n16p301.pdf>
- Matamala, A. [Anna] (2019a). *Accessibilitat i traducció audiovisual*. Eumo Editorial.
- Matamala, A. [Anna] (2019b). The VIW project: Multimodal corpus linguistics for audio description analysis. *Revista Española de Lingüística Aplicada/Spanish Journal of Applied Linguistics*, 32(2), 515-542.
<https://doi.org/10.1075/resla.17001.mat>
- Mayol, C. [Carme] i Salvador, E. [Eugènia] (1999). *Materials de lectura-fàcil: Anàlisi, directrius internacionals i proposta per a elaborar aquests materials a Catalunya*. FUS, Grup de Fundacions.
- Nia, N. [Núria] (2015). *What happens while* [Arxiu de video].
<https://ddd.uab.cat/record/147267>
- Olalla-Soler, C. [Cristian] (2020). Practices and attitudes toward replication in empirical translation and interpreting studies. *Target : International Journal of Translation Studies*, 32(1), 3-36. <https://doi.org/10.1075/target.18159.ola>
- Orero, P. [Pilar] (2007). Pioneering audio description : an interview with Jorge Arandes. *JoSTrans: Journal of Specialised Translation* 7, 179-189.
https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2007/143138/jostrans_a2007n7p179.pdf
- Organització Internacional per a l'Estandardització (en premsa). *Information technology — User interfaces — Part 1: Guidance on making written text easy to read and easy to understand* (ISO/IEC DIS 23859-1).
- Orozco-Jutorán, M. [Mariana] (2001). Métodos de investigación en traducción escrita: ¿qué nos ofrece el método científico? *Sendebarr* 12, 95-115.

https://gent.uab.cat/marianaorozco/sites/gent.uab.cat/marianaorozco/files/Orozco_%20Sendebarr_2001.pdf

- Perego, E. [Elise] (2019). Audio description: Evolving recommendations for usable, effective and enjoyable practices. L. [Luis] Pérez-González (ed). *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation* (pp. 114-129). Routledge.
- Perego, E. [Elise] (2020). *Accessible Communication: A Cross-country Journey*. Frank and Timme.
- Perego, E. [Elise] i Pacinotti, R. [Ralph] (2020). Audiovisual translation through the ages. Ł. [Łukasz] Bogucki i M. [Mikołaj] Deckert (eds). *The Palgrave Handbook of Audiovisual Translation and Media Accessibility* (pp. 33-56). Palgrave Macmillan.
- Pérez Colomé, J. [Jordi] (2011). *Com escriure clar*. Editorial UOC.
- Pollak, R. [Robin] (2016). *Syllabification is a Fun Word: Does English Use More One-Syllable Words than Spanish?*
<https://medium.com/@RobinPollak/syllabification-is-a-fun-word-does-english-use-more-one-syllable-words-than-spanish-f1c28bed98d>
- Puigdomènech, L. [Laura]; Matamala, A. [Anna] i Orero, P. [Pilar] (2007). *Bases per a un futur protocol d'audiodescripció per a l'àmbit català* (document no publicat). Universitat Autònoma de Barcelona.
- Reviere, N. [Nina] (2017). *Audio Description in Dutch. A corpus-based study into the linguistic features of a new, multimodal text type* [Tesi doctoral no publicada, Universiteit Antwerpen].
- Salway, A. [Andrew] (2007). A corpus-based analysis of audio description. J. [Jorge] Díaz Cintas, P. [Pilar] Orero, A. [Aline] Remael (eds), *Media for all* (pp. 151-174). Rodopi.
- Scott, M. [Mike] (2009). *Type/Token Ratios and the Standardised Type/Token ratio*. Wordsmith Tools Manual. Recuperat el 22 de maig de 2022 de https://lexically.net/downloads/version7/HTML/type_token_ratio_proc.html

Taylor, C. [Chris] (2015). The Language of AD. A. Remael, N. Reviere and G. Vercauteren (eds), *Pictures Painted in Words. ADLAB Audio Description Guidelines* (pp. 48-51). Edizioni Università di Trieste.

Vercauteren, G. [Gert] (2007). Towards a European guideline for audio description. J. [Jorge] Díaz Cintas, P. [Pilar] Orero i A. [Aline] Remael (eds). *Media for All*. Rodopi.

Web XF. (s.f.). *Gunning Fog Index*. Recuperat el 23 d'abril de 2022.

<https://www.webfx.com/tools/read-able/gunning-fog.html#generator-more-content>